STEFAN WOJCIECHOWSKI.

ZAGINIONE OSADY W LUBELSKIEM.

Po [1] monumentalnych świątyniach i przy nich leżących osadach w dolinach Nilu, Eufratu i Tygrysu, po luksusowych pałacach Niniwy, Babilonu, Memfis, Teb egipskich czy stolicy Minosa kretejskiego prócz wzmianek historycznych pozostały widzialne szczątki, dzisiaj jeszcze oglądane, podziwiane, badane, a nawet rekonstruowane. Interesują one nietylko archeologa czy historyka, ale i geografa, pragnącego poznać stosunek ówczesnego człowieka do otaczającej go przyrody.

W naszym kraju nie brak ruin, świadczących swoją okazałością i położeniem o tem, co niegdyś było. Są to jednak ruiny zamków lub pałaców i to stosunkowo niezbyt dawnych, a jedynie wskutek zmieniających się stosunków politycznych (przesunięcie się granic państwa), czy gospodarczych (powstanie nowych szlaków komunikacyjnych i nowych sposobów podróżowania, wygaśnięcie rodów i w ślad za tem idący podział majętności) opuszczonych, zaniedbywanych i oddawanych na pastwę czasu. Zainteresowanie się niemi przejawia się nietylko w opiece różnych towarzystw ogólno-państwowych czy lokalnych, w licznych wędrówkach do nich badaczy i turystów, ale także w obfitej literaturze, jaką im już poświęcono [2].

Prócz zamków i pałaców istniały jednak osady, wsie, oraz miasteczka, które rozwijały się, by w pewnym momencie zacząć upadać, a wreszcie i zniknąć zupełnie. Po nich śladów takich, jak po owych zamkach, niema, bo były one budowane z materjału łatwo zniszczalnego, z drzewa. Dlatego dzisiaj, by ustalić, gdzie leżała jakaś osada, o której mówią nam źródła historyczne, nie wystarczy stanąć nawet na jej cmentarzysku, badanie lokalne

---

[1] Szkic niniejszy, gotowy w głównym zarysie już w jesieni 1928 r., ukazuje się drukiem dzięki staraniom i poparciu Zarządu T. P. N., w szczególności pp. dyr. dr. L. Białkowskiego, dr. L. Kamykowskiego i prof. dr. Z. Kukulskiego. Osobne podziękowanie wyrazić muszę p. prof. dr. Władysławowi Semkowiczowi za łaskawe przeglądnięcie rękopisu, szereg cennych uwag, oraz słowa zachęty.

[2] Mam na myśli monografje, opracowane pod kątem widzenia sztuki, historji, oraz wzmianki w literaturze przewodnikowej. Ostatnio ukazała się pióra Kaz. Paszkowskiej-Jeżowej *Geografja ruin w Polsce*, Poznań 1927—8.

nic nam nie da, niczem się do rozjaśnienia zagadnienia nie przyczyni[1]. Czasem na miejscu dawnej osady możemy zobaczyć las, a czasem wody stojące czy płynące, kiedyindziej i gdzieindziej pola uprawne. W takich wypadkach mówią nam o nich tylko wzmianki, wyławiane w źródłach historycznych.

Chcąc umiejscowić te osady Lubelskiego, które od najdawniejszych czasów, od X czy XI wieku nieraz już istniały, a potem znikły tak, że o nich słuch wogóle zaginął, oprzeć się należało na materjale historyczno-geograficznym, w innym wprawdzie celu zgromadzonym[2], ale narazie przynajmniej wystarczającym do uzyskania tych skromnych wyników.

Nie bierzemy pod uwagę całego dzisiejszego województwa lubelskiego, lecz tylko jego południowo-zachodnią część, t. j. dawne województwo lubelskie bez ziemi łukowskiej, czyli obszar zamknięty od zachodu Wisłą, od północy Wieprzem i Tyśmienicą, od południa pasem lesistym, leżącym na pograniczu wyżyny lubelskiej a niziny podkarpackiej, a na wschodzie pokrywający się z zasięgiem wschodnim dawnego biskupstwa krakowskiego.

Ponieważ często zdarza się, że osada jakaś nadal dzisiaj istnieje ale z nazwą, albo zupełnie albo tylko częściowo odmienną, przeto nietylko o tych, które zupełnie zniknęły wraz z nazwami, ale i o samych zmienionych i zaginionych nazwach musimy też powiedzieć słów kilka.

Całość podzielimy sobie na sześć rozdziałów:

1. o osadach, których nazwa uległa niejakiej morfologicznej zmianie przy zachowaniu tego samego źródłosłowu,

2. o osadach, administracyjnie dzisiaj samoistnych, które dawną nazwę utraciły i uzyskały nowe (nazwy zmienione),

3. o osadach, obecnie niesamoistnych, które zatrzymały jednak swoją nazwę,

4. o osadach, złączonych z sąsiedniemi przy całkowitem zniknięciu ich dawnych nazw,

5. o osadach, które zaginęły wraz z nazwami, ale które można jeszcze umiejscowić, i

6. o takich, o których wiemy, że istniały, ewentualnie w jakim czasie i w której okolicy, ale nic konkretniejszego, narazie przynajmniej, nie jesteśmy wstanie o nich powiedzieć.

---

[1] Michaël Walter, (*Die abgegangenem Seidelungen*, Karlsruhe 1927, str. 5—15) zaleca przedewszystkiem badanie lokalne. Na naszym obszarze badań takich nie przeprowadzono — ludność miejscowa nic nie wie o minionych stosunkach osadniczych, n. p. o istnieniu wsi Dłotlic, Chłopia, Giszowic, Grambinicy, Sulisławic.

[2] Zebrany materjał posłużył do napisania rozprawy na temat, *Krajobraz dawnej ziemi lubelskiej*. Rękopis jej znajduje się w Dziekanacie U. J. w Krakowie.

Pięć pierwszych rodzajów osad umieszczono na załączonej mapie, szóstego niestety nie można umiejscowić, a hipotetycznie tylko to czynić jest rzeczą bezcelową i w niczem się nie przyczynia do wyjaśnienia kwestji. Ponieważ na mapce nie można było umieścić wszystkich nazw bez szkody dla przejrzystości rysunku, przedstawione przy pomocy odpowiednich sygnatur osady oznaczono cyframi. Opisano jedynie tylko osady, nie omawiane poniżej, dla orjentacji jednak uwidocznione na mapie. W tekście, dla ułatwienia, podana będzie stale obok nazwy odpowiednia cyfra w nawiasie. O ile dla tej samej osady należałoby zastosować kilka sygnatur, dajemy tę, o której mówimy najpóźniej.

I.

Zmiany morfologiczne nazwy świadczą o żywotności języka, nieraz jednak i o zmianach, jakie mogły (ale nie musiały) zajść w samej osadzie. Ze zmian morfologicznych lingwista (rozumie się, o ile materjał byłby wystarczający) może zawsze wiele skorzystać, a nawet w niejednem pomóc historykowi. W naszych osądach zmian tych nie możemy śledzić zbyt daleko w głąb wieków dla tej prostej przyczyny, że źródła do historji Lubelskiego przeważnie nie cofają się poza wiek XIV, a nadto stanowią je nazwy, zapisywane w języku łacińskim i nie zawsze przez krajowców, co wszystko utrudnia badanie. Nie chodzi nam tutaj o lingwistyczne rozważania, chcemy jedynie zebrany materjał ułożyć w pewien wykaz na podstawie wspólnych zmian językowych. Zaznaczamy przytem, że zmiany te nie będą może nawet tak uderzające i znaczne, jeśli badania przeprowadzimy nie na podstawie rozwoju języka literackiego (tkwiącego przecież podstawami w Wielkopolsce), ale na podstawie zmian historycznych gwary miejscowej, tego języka, który pozostał i rozwijał się na prawym brzegu Wisły, ściślej w dorzeczu Wieprza. Niestety historji takiej gwary miejscowej nie posiadamy i zestawienie to musimy oprzeć na gramatyce języka literackiego.

Nie będziemy też przeprowadzali morfologicznycznych wywodów, toby nas zadaleko od założenia odwiodło. Podajemy jedynie zmiany morfologiczne odnośnie do nosówek, następnie pierwiastków, wreszcie sufiksów. Obok każdej zachowanej formy zaznaczamy datę, oraz źródło, z którego je czerpiemy [1].

---

[1] W ustaleniu zmienionych form językowych oparłem się na Jana Łosia, *Krótkiej gramatyce historycznej języka polskiego*, Lwów 1927; w ustaleniu pochodzenia pewnych nazw od dawnych imion na pracy Witolda Taszyckiego, *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*, Rozpr. Ak. Um., Kraków 1926.

Zmiana pisowni jedynie spowodowała różnicę w pisaniu dawnem i dzisiejszym nazw: Czemierniki, (95) [1], Dzwola (3) [2], Niedrzwica (49) [3].

Nazw z nazwiskami jest zaledwie kilkanaście. Nazwy te podajemy w porządku alfabetycznym brzmienia obecnego. Większość spora tych nazw z racji zmian pierwiastkowych, oraz zaginięcia samych osad omawiana będzie jeszcze raz w odpowiednich ustępach.

Bełcząc (174) pojawia się po raz pierwszy w źródłach w 1425 r. [4], podaje go i Długosz [5], także księga poborowa z 1531 r. [6], oraz późniejsze od tych przekazów wizytacje kościelne [7].

---

1 Chemernik, *Monumenta Poloniae Vaticana, Acta Camerae Apostolicae*, en. Joh. Ptaśnik, *Cracoviae, Acad. Litter.* 1913, I. str. 173, rok 1325. Cytuję: *M. P. V.* z podaniem tomu i strony. Cemernik, tamże, I, 248. Comornik, tamże II, 432. Z tego ostatniego brzmienia możnaby wnioskować o pokrewieństwie nazwy z „Komornikami", za słaby to jednak dowód.

2 Po Izwoli, *Lietopis po Ipatskomu spisku archeograficzeskoj kommisji*, Sankt Petersburg 1871, str. 529, rok 1245; Zwola, *Codex diplomaticus Poloniae Minoris*, ed. Fr. Piekosiński, t. III, Kraków 1887, nr. 893. Cytuję: *K. Mp.* Długosz, *Liber beneficiorum dioec. cracov.*, II, str. 575, Kraków 1863. Cytuję: *L. Bn.* II, 575. *Ks. ziem. lubelska* nr. 20740, rok 1598; nr. 2048, rok 1618; *Ks. grodzka krasnostawska* nr. 19630, rok 1659. Cytuję: *Ziem. lubel.* z podaniem liczby bieżącej, ewentualnie strony i roku. Ksiąg tych obecnie już niema, są tylko okruchy w postaci wypisków, dokonanych przez ks. Kozickiego w czasie, gdy te księgi zaborca przechowywał w Wilnie. Z wypisków tych, przechowywanych w Polskiej Akad. Umiejętności w Krakowie, mogłem korzystać dzięki uprzejmości prof. Wł. Semkowicza, za co Mu raz jeszcze pozwalam sobie złożyć podziękowanie. *Źródła dziejowe*, wydał Adolf Pawiński. T. XV, str. 4. Zawiera on regestr pogłównego z 1676 r. Cytuję: *Źr. dz.* XV, 4a. Swola, *Źr. dz.* XIV, 355, zawiera księgi poborowe z 1531 r. Zwolia, *L. Bn.* II, 576. Józ. Kleczyński, *Spis ludności djec. krak. z 1787 r.*, Kraków 1894, str. 440. Cytuję: *Spis 1787*, str. 440. Dzwola dopiero na mapie Heldensfelda, sekcja 178. Mapa ta, jako *Karte von Westgalizien* w podziałce 1 : 28800, znajduje się w rękopisie wraz z bardzo szczegółowemi opisami geograficzno - statystyczno - strategicznemi w Kriegsarchiw w Wiedniu. Zdjęcia do niej wykonano w 1804 r. pod kierunkiem pułkownika wojsk austrjackich Ant. Meyer v. Heldensfelda.

3 Niedrzwicza, Ossolineum *Rękopis Nr. 60*, f. 3 ver. i ret., rok 1436; f. 32 r. 34 v., rok 1438; rękopis ten zawiera akta, tyczące się majątków rodziny Przonków. Cytuję: *Oss. rkps. 60*, f. 3. Nydrwycza, *Acta Consistorii lublinensis diec. crac. ab anno 1423 ad an. 1450 conscripta*, f. 6 v., rok 1428 i następne. Rękopis ten, przechowany w archiwum kurji biskupiej w Lublinie, spisany na papierze w formie dutki, zawiera notatki pisarzy sądu konsystorskiego, erygowanego przez Zbigniewa Oleśnickiego, bisk. krak. Pismo wielu rąk. Rękopis liczbowany, ma indeks późniejszy; miejscami dosyć zniszczony. Za ułatwienie dostępu doń podziękowanie składam ks. prałatowi Lud. Kwiekowi. Cytuję: *A. C. L.* Nyedrzwicza, *Ziem. lub. 20687* f. 48, rok 1423. *Archiwum ks. ks. Sanguszków w Sławucie*, wyd. Radzimiński i Gorczak, T. II, Lwów 1888, str. 175—6. Cytuję: *Arch. Sang.*

4 Belczoncze, *A. C. L.* f. 34 v. 5 Belczancze, *L. Bn.* II, 550.

6 Belczące, *Źr. dz.* XIV, 350.

7 Znane mi są w wypisach Dr. Zofji Budkowej-Kozłowskiej, przechowanych w Gabinecie Nauk pomocniczych historji U. J. w Krakowie, dokonanych z ksiąg wizytacji, przechowanych w archiwach kapitulnem i konsystorskiem w Krakowie. Archiwum Kapituły krak., *Wizytacje nr. 65*, zawiera opis wizytacyj od 1592 do 1611 r. Archiwum Konsystorza, *Wizytacje nr. 20, 43, 45* z opisami wizytacyj z 1721 i 1748 r. Cytuję: *Vis. 1611*, f. 542 r., *Vis. 1721* p. 39.

Będki (68) występują w drugiej połowie XV w.[1] jako Banthky, podobnie w 1543 r.[2].

Znany dzisiaj Borzęcinek (45), dawny Borzęcin, w XV w. pisano Borzancin[3], podobnie zresztą i w 1531 r.[4].

Gołąb (139) w XIV w. pisano Colambe[5], nawet Cholube[6], w XV w. Goląbye[7] i Golambye[8], w XVI w. Golabye[9].

Książ (52) Długosz jako Xansch nam przekazał[10].

Księżyce (121), obecnie nieistniejące, w 1468 r. zapisano jako Xanzicze[11]. Długosz różnie je pisał: to Xanszicze[12], to Xyazicze[13]. Po raz ostatni wystąpują jako Kzyazicze w 1531 r.[14].

Łęczna (110) była od XIV w. jako Lanczna podawana[15]. Tak pisano ją aż do XVI w. włącznie[16].

Nie ma już dzisiaj Pstrągów (17),[17] o których mamy bardzo wczesne wiadomości. W 1191 r. występują one jako Pistrasnici[18], w 1257 r. jako Pstrusznice[19]. Nazwa ta brzmiała więc dawniej Pstrążnice, a ślady tego mamy jeszcze z XV w., wtedy znane są już tylko pod tą drugą nazwą[20].

Rąblów (67) w. XV w. pisano Wramblow, Wrablow, także Rablow[21]. W XVI w. tylko Ramblow[22].

Samoklęski (153) w 1415 r. nazywano Sowoklanski, podobnie zresztą przez cały wiek XV[23], XVI, a nawet jeszcze i XVIII[24].

Zaginione przed końcem XV w. Świątniki (22) w 1425 r. występują jako Swonthniky[25], później jako Świanthniki i Szwyathnyky[26].

---

1 *L. Bn.* II, 575. 2 *Ks. poborowa* z 1543, parafja Wojciechów, Bąntki.

3 Joh. Długosz, *Historia Poloniae*, instr. Ignatius Żegota Pauli, T. I., Cracovia 1873, s. 13.

4 *Źr. dz.* XIV, 363, Borzączin od imienia Borzęta. 5 *M. P. V.* I, 172, rok 1325.

6 Ibid. II, 199. 7 *A. C. L.*, f. 82 v., rok 1431. *L. Bn.* II, 548. 8 *Źr. dz.* XIV, 360.

9 *L. Bn.* II, 547. 10 *Ziem. Lub.* 20820, f. 332. 11 *L. Bn.* II, 540. 12 *Ibid.* 541.

13 *Źr. dz.* XIV, 348. 14 *M. P. V.* II, 373, 385.

15 *Ziem. lub.* 20687 f. 188, rok 1425; *L. Bn.* II, 549; *Źr. dz.* XIV, 352; *Ziem. lub.* 20704, f. 3, rok 1538. 16 *K. Mp.* I, 2. 17 *Ibid.* I, 44. 18 *L. Bn.* I, 332.

19 W *L. Bn.* II, 505: Psztrangi alias Postruznicze, oraz *L. Bn.* III, 314: Postruznicze alias Pstrangi.

20 *Rg. lustr. woj. sand.* z 1569 r., f. 1569 ma Psztragi; Regestr ten jest mi znany tylko w wypisach Gabinetu Nauk pomocniczych historji U. J. w Krakowie. *Źr. dz.* XIV, 375, Pstrągy.

21 Wramblow, *L. Bn.* II, 569, III, 256. Pochodzić może od imienia Wrobl. Wrablow, *L. Bn.* III, 247. Rablow, *Ziem. lub.* 20693, rok 1463 i 20792, rok 1581.

22 *Źr. dz.* XIV, 358. *Ziem. lub.* 20729, f. 499; 20723, rok 1574.

23 *Ziem. lub.* 20689, f. 47, rok 1415. Szawoclansky, *A. C. L.* f. 36 v., rok 1426; Sowoklansky, *L. Bn.* II, 557.

24 Sobokląski, *Śr. dz.* XIV, 363. Sewoklęski, *Spis. 1787*, str. 439.

25 *K. Mp.* IV, 1227. 26 *L. Bn.* II, 510 I, 392.

Węgielszów (120), już w XV w. zaginiony, po raz pierwszy występuje w 1351 r., po raz ostatni w *Liber beneficiorum* Długosza [1].

Węglin (9) to dawne Wanglno [2]. Zbędowice (133) w XV w. pisano Sbandoycze, Zbandovycze i Sbandowycze [3], w XVI w. Sbądowicze [4].

Dodamy tutaj jeszcze nieumieszczone, na załączone mapce, Gałęzów [5], który leży tuż na południe od Bychawy (46), oraz Mętów [6] nad Czerniejówką naprzeciw Ćmiłowa (86).

Tyle o nazwach z nosówkami. Zmiany powyższe są raczej tylko zmianami w pisowni. Natomiast poniższe zmiany mają już odmienny charakter, bo są to zmiany morfologiczne.

I tak Bałutów przekształcił się w obecny Bałtów (138) [7]. Dokonało się to najpewniej w XVII w.

Przemiany samogłosek e—i widzimy w nazwach Liśnik (11) [8], Pilaszkowice [9], które leżą nad Giełczewką na południe od Rybczewic (44); u—o: Bassonia (25) [10]; u—e Klementowice [11] (leżą na zachód od Buchałowic—131); u—ę: Zadębie [12] (pod Bychawą—46); o—e: Giełczew (90) [13], Jaroszewice [14]

---

1 W 1351 r. jako Wangiercze, *Codex diplom. Poloniae*, Rzyszczewski—Muczkowski, t. III, nr. 231, Warszawa 1858. Cytuję: *K. D. P.* Wygnelzow, *Ziem. lub.* 20820, f. 332, rok 1468. Wangelszow, *L. Bn.* II, 541.

2 *K. Mp*· IV, 1470, rok 1445. *Ziem. lub.* 20820, f. 249, rok 1468. *L. Bn.* I, 332. II, 503. *Źr. dz.* XIV, 376.

3 Sbandoycze, *Ziem. lub.* 20692, f. 2, rok 1462. Zbandovycze, *L. Bn. II*, 553. Sbandowycze, *L. Bn.* III, 246. 4 *Źr. dz.* XIV, 357. 5 Galanzow, *L. Bn.* II, 546.

6 Manthow, *Arch. Sang.* II, str. 175, rok 1447. *L. Bn.* II, 540.

7 *Ziem. lub.* 20691, f. 242, rok 1470. *Rg. lustr. sand. 1569 r.*, f. 437. *Vis. 1598*, f. 301. *Ziem. lub.* 20745, f. 463, rok 1609. Bałtów pierwszy raz. *Vis. 1748*, f. 16 v.

8 Nawet Lesczenik, *Ziem lub.* 20687, f. 195, rok 1425. Lesnyk, *Źr. dz.* XIV, 376. Lesnik, *Grodz. lub.* 21025 f. 916, (rok 1616—1620). Lysnik, *Źr. dz.* XV, 21a.

9 Pylaskowicze, *Źr. dz.* XIV, 352. *Ossol, rkps. 60,* f. 32 v. — 34, rok 1549. Pielaskowicze, *Arch. Sang.* V, 347, rok 1547.

10 Basszunya, *L. Bn.* I, 113. Barzunia, *Vis. 1592,* f. 473.

11 Clymothowicze, *A. G. L.*, f. 40 v., 1426 rok. Clymunthowicze, *L. Bn.* II, 555. Climuntowicze, *Źr. dz.* XIV, 359. Klimuntowice, *Grodz. lub.* 21238, f. 246, rok 1657.

12 Zadubie, *Źr. dz.* XV, 8a. *Vis. 1748*, par. Bychawa. *Spis 1787*, str. 449. Heldenfeld, sect. 197.

13 Golcewa, *M. P. F.* I, 173 (rok 1325), 248. 302. Golczowa, ibid. II, 432, obok Gelczwa, ib. II, 373, rok 1350, 385. *A. C. L.*, f. 64 v., rok 1434. Gyelczew, *L. Bn.* II, 548. T. Wierzbowski, *Matricularium Regni Poloniae summarium*, t. IV, Supplementum 332, rok 1388,

14 Jaroschowicze, *Ossol. rkp. 60*, f. 1 v., rok 1447. Jaroszowicze, *Ks. pob.* z 1543 r., par. Bełżyce. Jaroszowice, Heldensfeld, sect. 173.

(tuż na południe od Bzieńca—69), Rybczewice (44)[1]; o—u: Chruślina[2] (na zachód od Woli Wierzbickiej —27); a—e: Czesławice (122)[3], Zemborzyce (73),[4] Zezulin (163)[5]; i—e: Klementowice (zob. przyp. 11, str. 211), oraz i—u: Kluczkowice[6] (leżą między Opolem a Łopocznem—26).

Zanikły spółgłoski: — t — prawdopodobnie w Leszkowicach (158)[7] i Szpicy, (102)[8] były Lestkowicze i Stpicza, w Prawiednikach (71)[9] — l —, były Prawidlniki, w Rąblowie (67)[10] — w , był Wrablów, a może nawet i Wroblów, w Sielcach — d —, były Syedlcze i Syedlec[11] (leżą tuż na północy wschód od Końskowoli—137).

Dysymilacja miała miejsce w nazwie Trzydnik (10)[12]. Nowe spółgłoski pojawiają się w nazwach: Ch—wałowice (14)[13], Ł—opatki (132)[14] i Ł—opo-

---

[1] Rypczowice, *A. C. L.*, f. 93 v., rok 1432. *Źr. dz.* XIV, 352. Rybczowice, *Ziem. lub.* 20687, f. 48, rok 1443; 20688, f. 88, rok 1430; 20691, f. 424, rok 1465. *Arch. Sang.* II, str. 256, rok 1496. *Źr. dz.* XV, 16a.

[2] Chroslina, *Ziem. lub.* 20689, f. 349. *Źr. dz.* XIV, 375. *Spis 1787*, str. 449. Chroszlina, *Vis. 1592,* f. 472 r.

[3] Czaslawicze, *A. C. L.*, f. 15 v., rok 1428 i dalej aż do początku XIX w. (Heldensfeld, sect. 172) włącznie.

[4] Zamborzecz, *M. P. V.* II, 402, rok 1354. 418. Zamborzicze, *A. C. L.* f. 4 v., rok 1428. *Ziem. lub.* 20689, f. 227, rok 1437. *L. Bn.* II, 543. *Źr. dz.* XIV, 360.

[5] Zazulin, *Ziem. lub.* 20690, f. 84, rok 1451. Zezulin, *Źr. dz.* XIV, 352.

[6] Cliczkow, *A. C. L.*, f. 31 v., rok 1425. Clyczkowycze, *L. Bn.* II, 512. Kliczkowicze, *Źr. dz.* XIV, 356. XV, 34a.

[7] Trudno jednak stanowczo to stwierdzić na podstawie jednego przekazu, *A. C. L.* f. 96 rok 1431, gdzie podobno Lestcowicze. Zresztą zawsze Leszkowice, *K. Mp.* II, 602. *L. Bn.* I, 632.

[8] Od XIII w., *Kodeks dypl. Katedry krak.*, t. I. 34, Kraków 1874. (Cytuję: *K. K. Kr* I, 34), gdzie podano dokument Bolesława Wst. z 1252 r., potwierdzający nadania dla klasztoru Benedyktynów w Sieciechowie do XVII w. (*Źr. dz.* XV, 42a).

[9] *Ziem. lub.* 20687 f. 188, rok 1925. *Arch. Sang.* II, str. 175, rok 1447. *L. Bn.* II, 540. Prawiedniki już od XVI w., *Źr. dz.* XIV, 354.

[10] Patrz str. 120, przyp. 21.

[11] Syedlcze, *Źr. dz.* XIV, 359. Syedlec, *Ziem. lub.* 20704, f. 152, rok 1542.

[12] Trzenek, *A.* C. *L.* f.55 v., rok 1430. Trzenik, *Ziem. lub.* 20687 f. 195 rok 1425. Trzennyk, *L. Bn.* II, 575. *Arch. Sang.* II, str. 236, rok 1485. Trzynnik, *Źr. dz.* XIV, 376. *Ziem. lub.* 20751, rok 1628. *Źr. dz.* XV, 42a. Trzydnik już u Heldensfelda, sect. 156.

[13] Falowicze, *L. Bn.* I, 194. Chwalowicze, *Ks. pob. 1563 r.* par. Zdziechowice. Ta księga poborowa i z r. 1564, znane mi są w wypisach P. Dr. Z. Budkowej—Kozłowskiej, przechowanych w Gabinecie N. P. Hist. U. J. w Krakowie.

[14] Opatków, *Źr. dz.* XIV, 366. Opatki, *Ziem. lab.* 20859, f. 753, rok 1579. *Źr. dz.* XV, 45a.

czno (26)[1], S—krzynice (87)[2] i S—krzyniec (51)[3]. Ginie natomiast na początku nazwy spółgłoska: S—Trzeszkowice (101[4].

Zmianie ulega spółgłoska: Ćmiłów (86)[5], który powstał z Smiłowa; możliwe, że Syrniki (161)[6] pozostały z Żernik.

Przedstawienie mamy w nazwach Buradów (172), który powstał z dawnego Obradowa[7], Mełgiew (100) z Melgwi[8], Uhnin (leży na południe od Bednarzówki—177) z Huwnina[9], Zminne (176) z Zimnego[10].

Zanikły końcówki samogłoskowe w nazwach: Bełcząc—e (174)[11], Łuck—a[12] (leży tam, gdzie Wola Łucka—160), Nieciecz—a[13] (leży na wschód

---

1 Opoczno, *L. Bn.* II, 556. *Źr. dz.* XIV, 375. *Vis, 1592,* f. 473. Łopoczno, *Źr. dz.* XV, 43a.

2 Crzynicze, *A. C. L.*, f. 57 v., rok 1430. Krzinicze, *Źr. dz.* XIV, 354. Krynice, *Źr. dz.* XV, 1a. Jednak i Skrzinycza, *L. Bn.* III. 306. Skrzynnycza, *Ziem. lub.* 20963, f. 222, rok 1530.

3 Chrzeniecz, *A. C. L.*, f. 61 v., rok 1430. Cryenyecz, *Ziem. lub.* 20689, f. 212, rok 1437. Grzymyecz, *L. Bn.* II, 570. Chrzenyecz, *L. Bn.* II, 547. Crzinięcz, *Źr. dz.* XVI, 369. Csrzyniecz, *Ossol. rkps. 60,* f. 2 v., rok 1452. Skrzyniec, *Źr. dz.* XV, 13a.

4 Strzeschkowycze, *L. Bn.* II, 551. Strzeskowicze, *Źr. dz.* XIV, 351. *Vis. 1611.*, f. 539. *Źr. dz.* XV, 30a. Pochodzi od imienia Strzeszek lub Strzeszko.

5 Smilow, *Ziem. lub.* 20687, f. 132, rok 1421. *A. C. L.* f. 63 v., rok 1434. *Ziem. lub.* 20689, f. 82, rok 1437. *Ossol. rkps. 60,* f. 77, rok 1443. *L. Bn.* II, 539, 540. *Źr. dz.* XIV, 354. XV, 1a. *Vis. 1611,* f. 537 v. *Spis 1787,* str. 449. Pochodzi od imienia Smił.

6 Gdybyśmy się oparli tylko na *L. Bn.* II, 576, gdzie Długosz zapisał Zyrniki. Ale wcześniej (rok 1330) jest w *K. Mp.* II, 602 Syrnicze, a w *Ziem. lub.* 20688, f. 233, rok 1430 Syrniki. Ponadto *Źr. dz.* XIV, 354 Szirnik.

7 *Rg. lustr. lub. 1570 r.*, f. 94 podaje, iż lokowano go 1559 r. pod tą nazwą. Lustracja ta (a także następne z 1660 i 1789 r.) mieści się w Archiwum państwowem w Lublinie, rkps. nr. 246, (247 i 248). *Vis. 1611,* f. 542 r. już ma Buradow. Do dziś na wschód od wsi istnieje jezioro Obradowskie.

8 Dawne moglić = modlić dzisiejsze. Cf. Al. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego,* Kraków 1927, str. 343. Meglewa, *M. P. V.* I, 173, 247. Moglewa, ibid. II, 373, 385. Moglwo, ibid. II, 432. Moglna, ibid. I, 377. Neglewa, ibid I, 308. Neglowa, ibid. II, 199, 207, 218, 228, 237. Negowa, ibid. II, 246. Melywi, *K. Mp.* II. 602 rok 1330. Meglew, Bibl. im. H. Łopacińskiego w Lublinie, *Rkps. nr. 270,* rok 1428. *L. Bn.* II, 551. *Ziem. lub.* 20964, f. 93, rok 1532, 20704, f. 260, rok 1541, spotykamy Petrus Meglewski de Mełgiew — nazwa wsi uległa już wówczas zmianie, nazwisko, wcześniej dużo powstałe, zachowało dawne brzmienie. 9 Huwnin, *Rg. lustr. lub. 1570 r.* f. 83—84. *Ks. pob.* 1563 r. par. Parczów. Kuchinin, *Vis. 1611* f. 542 r.

10 Tak wolno wnioskować z zapiski w *Ziem. lub.* 20700, f. 242, rok 1519, gdzie mowa o sprzedaży „Syeman, Wola Syemańska et Zimna Woda", co uważam za Siemień, Wolę Siemieńską i Zmincze. Ta forma mogła powstać z Zimnego, ewentualnie z Zimnej Wody. Szmyna, *Ziem. chełm.* 19963, f. 251, rok 1510. Smynna, *Źr. dz.* XIV, 350.

11 *A. C. L.* f. 34 v., rok 1425. *L. Bn.* II, 550. *Źr. dz.* XIV, 350.

12 Luczka, *Ziem. lub.* 20689, f. 197, rok 1437. *Arch. Sang.* V, 15, rok 1446. *L. Bn.* II, 576. 13 *Źr. dz.* XV, 34a.

od Jarentowic — 61), Podgórz — e [1] (leży między Zastowem — 63 — a Kazimierzem), Węglin — o (9) [2]. Pojawiły się natomiast: Słup — ie (6) [3], Sobieszczan — y (47) [4]. Zmieniły się końcówki samogłoskowe w nazwie Czołna (50) [5], oraz drugiej osadzie, o takiej samej nazwie (145) [6], możliwe że i w nazwie Konopnica (75) [7], napewno Kowala (58) [8] i Moszna (119) [9].

Znikły samogłoski końcowe, miękcząc poprzednie spółgłoski w nazwach Kaleń [10] (leży między Oleksowem — 129 — a Markuszowem — 126) i Zagożdź [11] (leży na północ od Łukowicy 147).

Całe zgłoski uległy zmianie w końcówkach: Barłogi (150), powstały z Barłozisk [12], Berejów (leży na południe od Woli Brzeźnickiej — 171) z Berechowa [13], Borysów (leży tuż na zachód od Gozdu — 146) z Borzyszkowa [14], Braszew (4) z Branicy [15], Drozdówka (167) z Drozdowic [16], Giełczew (42)

---

1 *A. C. L.* f. 42 v., rok 1426. *Ziem. lub.* 20691, rok 1462. *L. Bn.* II, 554. III, 248. *Żr. dz.* XIV, 357. 2 Patrz str. 121, przyp. 2.

3 *Ziem. lub.* 20689 f. 38, f. 88, rok 1434. *Grodz. lub.* 21185, rok 1590. *L. Bn.* II, 503, 575. 4 *Ziem. lub.* 20696, rok 1417, 20699 f. 244, rok 1519. *Rkps. L. Bn*, f. 160 r. *A. C. L.*, f. 58 v., rok 1430.

5 Czolny, *Ossol rkps. 60*, f. 81 r., rok 1407, f. 3 v. i r., rok 1436. *Ziem. lub.* 20691, rok 1462 i dalej (Czołnie) aż do *Spisu 1787*, str. 452.

6 Czolny, *Ziem. lub.* 20820, f. 332, rok 1468 i aż do *Spisu 1787*, str. 432. Jednak Czolna, *Źr. dz.* XIV, 359.

7 Mimo, że od XIV w. *K. Mp.* III, 668, rok 1342 występuje nazwa Konopnica, widzimy w niej wieś służebną niegdyś, o końcówce — ce.

8 Cowale, *Ziem. lub.* 20696, f. 223, rok 1418, 20690, f. 2, rok 1450, 20820, f. 386, rok 1471, f. 429. *L. Bn.* II, 569, III, 253. Prawdopodobnie niegdyś wieś służebna grodu wąwolnickiego.

9 Moschni, *A. C. L.* f. 14 v. rok 1428. Mosni, *Źr. dz.* XIV, 361. Moszny Wielkie, *Źr. dz.* XV, 17a. Moschin maior, *L. Bn.* II, 542. Ślad dawnej nazwy mamy w obok leżącej wsi Moszenki. Były więc Moszny i Moszenki (Moschin maior et minor). Gdyby była Moszna, to znana nam z *L. Bn.* II, 542 Moschin minor nazywanoby analogicznie Moszenka.

10 Kalynye, *L. Bn.* II, 572. III, 254. Calenye, *Źr. dz.* XIV, 359. Kalenie, *Vis. 1611*, f. 544. *Vis. 1748*, f. 52 v. *Spis 1787*, str. 447. Kalinie, *Źr. dz.* XV, 30a. Na mapach i obecnie Kalenie figuruje, tak je zapewne i w okolicy zwą, Kaleń jednak brzmi urzędowa nazwa.

11 Zagożdzie, *Źr. dz.* XV, 31a. *Vis 1721*, p. 88. *Vis. 1748*, par. Baranów. *Spis 1787*, str. 432. Heldensfeld, sect. 169.

12 *Ks. pob.* 1563 r., par. Markuszow. *Vis. 1611*, f. 544 Barłogi już *Źr. dz.* XV, 30a.

13 Berechów, *Ks. pob.* 1564 r. par. Ostrow. Berchów, *Źr. dz.* XV, 35a.

14 Borzyschkow, *L. Bn.* II, 572.

15 Brenwicza, *K. Mp.* III, 893, rok 1377. Branicza, *Ziem. lub.* 20691, f. 31, rok 1466. Jednak i Brenwo, *L. Bn.* II, 576. Brnew, Długosz, *Hist. Pol.* I. 13. Branew, *Ziem. lub.* 20698, f. 270, między 1464 a 1493 r.

16 Niebardzo pewne, bo tylko w *Ks. pob.* z 1563 r., par. Ostrow, gdy *Reg. lustr. lub. 1570 r.*, f. 79, podaje o jej lokacji w XV w. jako Drozdówki.

z Giełczwicy [1], Markuszów (126) z Markuszowic [2], Pstrągi (17) z Pstrążnic [3], Stawki (8) z Stawisk [4], Zabłocie (125) z Zabłocic [5]. Pojawiła się nowa zgłoska na końcu: Borzęcin—ek (45) [6], tworząc zdrobnienie dawnej nazwy.

Znikła zupełnie końcówka: Firlej—ów [7] (leży tuż na południe od Zagród Serockich — 157).

Zmiany też zaszły w zgłoskach, stanowiących trzon nazwy: Jarentowice (61) [8], Łukawica (147) [9], Samoklęski (153) [10] i Wilkołaz (31) [11].

Skróciły się nazwy: Bronowice na Bronice (124 [12], Bogusławice poprzez Buchwałowice na Buchałowice (131) [13], Falisławice na Fajsławice (92) [14],

---

1 Gielczowicza, *Ossol. rkps. 60*, f. 1, rok 1462, f. 3 v. i r., rok 1566. Gewczycza, *L. Bn.* II, 503. Gielczwicza, *Ziem. lub.* 20692, f. 110, rok 1519. Golczew *Ziem. krasnostawskie* 19830, f. 109, rok 1543.

2 *K. Mp.* II, 602, rok 1330. *A. C. L.*, f. 36 r., rok 1426. *L. Bn.* II, 572. *Źr. dz.* XIV, 359. Markuszow już *Vis. 1611*, f. 544, bo w 1550 r. założono tu miasto. Cf. Gacki, *Benedyktyński klasztor św. Krzyża na Łysej górze*, Warszawa 1873, str. 292.

3 Patrz str. 120, przyp. 18, 19 i 20.

4 *K. Mp.* IV, 1470, rok 1445.

5 Zabloczycze, *L. Bn.* II, 573. *Źr. dz.* XIV, 358. Zabłocie już *Vis. 1611* f. 544,

6 Patrz str. 120, przyp. 4. Borzęcinek już *Źr. dz.* XV, 15a.

7 Firlejów założony w 1557 r. Cf. Baliński — Lipiński, *Starożytna Polska*, Warszawa. 1845, str. 1114. *Źr. dz.* XV, 17a. *Vis. 1721. Spis 1787*, str. 434. Wspomnieć też tutaj przynajmniej należy o zmianach samogłosek w końcówkach, — ów na — ew, najpewniej pod wpływem języka ruskiego — Był Kozarzów, Okalów, jest Kosarzew, Okalew.

8 Jarnolthowycze, *L. Bn.* II, 567. III, 241, 243. Jarnoltkow *L. Bn.* II, 573—4.

9 Laskowicze, *Ziem. lub.* 20691, f. 244 v., 20820, f. 125 v., połowa XV w.; 20692, f. 43 rok 1462. *Źr. dz.* XIV, 35a. Lokalizacja Prof. Wł. Semkowicza, *Ród Awdańców*, Poznań, 1920, str. 201.

10 Wyraz to złożony Sowo — kląski, ale w źródłach już złączony w całość Sowoklanski, *Ziem. lub.* 20689, f. 47, rok 1415. Szowrelansky, *A. C. L.*, f. 36 v., rok 1426. *L. Bn.* II, 557. Salokląski, *Źr. dz.* XIV, 349. Samoklęski już *Źr. dz.* XV, 42a.

11 Złożone Wielkie — łazy. Wielkolas (także Vilcolas i Vilcholas), *A. P. V.* I, 173, 248, 309, 373, 385, II. 218, 228, 432. Wilkolasy, *A. C L.*, f. 98 v., rok 1432, *Ziem. lub.* 20688, f. 8, rok 1427. Wilkolasz, *K. Mp.* IV, 1315. *L. Bn.* III, 384. Wilkolazi, *L. Bn.* II, 551. Położenie wsi w szerokiej, podmokłej dolinie erozyjnej tłómaczy dostatecznie pochodzenie nazwy.

12 Prawdopodobne, bo jakkolwiek w *L. Bn.* II, 569. III, 257 mamy Bronycze, to jednak *Źr. dz.* XIV, 358 (*Ks. pob.* 1553 r.) są Bronowicze.

13 Boguchwalawycze, *L. Bn.* II, 569. *Ziem. lub*, 20694, f. 22, rok 1532. Boguphalowicze, *L. Bn.* III, 244. *Ziem. lub.* 20690, f. 28, rok 1450. *Źr. dz.* XIV, 358. Buchwałowice, *Źr. dz.* XV, 45a. *Vis. 1748*, f. 70 v. Buchałowice u Heldensfelda, sect. 171. Pochodzi od imienia Bogufał — Boguchwał.

14 *Ziem. lub.* 20696, f. 203, rok 1418. *A. C. L.*, f. 49 v., rok 1430. *Ziem. lub.* 20704, f. 260, rok 1541. *Źr. dz.* XIV, 352. Fajsławice już *Źr. dz.* XV, 5a.

Pankraczewice na Kraczewice (56)[1], Parchowatka na Parchatkę (134)[2], Siestrzewitów na Siostrzytów (97)[3], Zasczytów na Zastów (63)[4].

Zrosty widzimy w nazwach: Chudowola[5] (niedaleko Mieniny na północ od Michowa — 148), Kamiennowola[6] (między Wierzchowinami—173 a Leszkowicami — 158), Suchowola[7] (tuż na wschód od Świrskiej Woli — 175), Wielkolas[8] (między Osią — 149 a Zabuziem—151), Kaniowola (106)[9], Końskowola (137)[10], Turowola (108)[11], Wilczopole (85)[12] jeszcze dawniej, tylko nie mamy żadnych przekazów, także zapewne i Wilkołaz (31).

Częściowo moment zmiany form gospodarczych, częściowo zaś dążność do skrócenia przydługiej nazwy[13] zmieniły cały szereg nazw na odmienne od dawniejszych, mające jednak silny z niemi związek, ten sam temat.

Moment pierwszy widzimy w Woli Idzikowskiej (93). Wieś ta przedtem nazywała się Idzikowice[14]. Zmianę nazwy na Wola Idzikowska tłumaczyć sobie należy jedynie nadaniem Idzikowicom przywileju lokacyjnego z wolnością. Fakt ten musiał zajść w XVI w., ponieważ nazwa Idzikowice występuje ostatni raz w 1531 r.

---

1 *A. C. L.*, f. 17 v., rok 1428. *Ziem. lub.* 20697, f. 81, rok 1483. *Arch. Sang.* II, str. 236, rok 1485. *L. Bn.* II, 568. III, 256. *Żr. dz.* XIV, 357. XV, 47a. Kraczeiowice, *Vis. 1748,* f. 70 v.

2 *L. Bn.* II, 564. III, 254. *Zr. dz.* XIV, 359. Parchatka już *Vis. 1611*, f. 546 r.

3 W XV w. Długosz, *Hist. Pol.* I, 13. *A. C. L.*, f. 107 v., rok 1433. *K. Mp.* IV, 1482. *L. Bn.* II, 551. W XVI w. *Żr. dz.* XIV, 350. Siestrzytów, *Żr. dz.* XV, 37a. *Vis. 1748* p. Piaski. Jednak jeszcze *Spis 1787*, str. 432 ma Siostrzenitów.

4 Zasczythow, *L. Bn.* II, 554. III, 249. *Żr. dz.* XV, 47a.

5 Chuda Wola, *Ks. pob.* 1563 r., par. Michów. Także i Heldensfeld, sect. 192.

6 Kamiona Wola, *Ks. pob.* 1563 r., par. Czemierniki. Kamienna Wola, *Vis. 1611*, f. 542 r. *Vis. 1721*, p. 39. *Spis 1787*, str. 433. Tak też i na niektórych mapach, obecnie jeszcze używanych. Wola Kamionowa, *Żr. dz.* XV, 16a. Kamienowa Wola, Heldensfeld, sect. 214.

7 Sucha Wola, *L. Bn.* II, 550. *Żr. dz.* XV, 15a. Heldensfeld, sect. 213.

8 Wielky Las, *Ks. pob.* 1563 r., par. Klementowice. Wielki Las, *Żr. dz.* XV, 42a. *Vis. 1721* p. 110. *Spis 1787*, str. 439. Heldensfeld, sect. 170.

9 Kaniska Wola, *Ks. pob.* 1563 r. par. Łęczna. Kańska Wola, *Żr. dz.* XV, 27a. Kania wola, *Spis 1787*, str. 436; Heldensfeld, sect. 233.

10 Wolya Konynska, *L. Bn.* II, 571. *Ziem. lub.* 20704, f. 152, rok 1541. *Żr. dz.* XIV, 359. Końskowola już *Żr. dz.* XV, 25a.

11 Turowa Wola, *Ks, pob.* 1563 r. par. Puchaczów. *Vis. 1611*, f. 539 r. *Żr. dz.* XV, 42a. *Vis. 1721* p. 160. *Vis. 1748. Mappa szczegulna wojew. lubel.* z 1786 r. Karola de Pertheès'a. Turowola już *Spis 1787*, str. 438.

12 Najwyraźniej Vylcze Polye, *L. Bn.* II, 540. Wylczepole, *Ziem. lub.* 20687, f. 41, rok 1443. Vylczopole, *A. C. L.* f. 9 v., rok 1428.

13 Uwagę na tę dążność raczył mi zwrócić Prof. Wł. Semkowicz.

14 Idzykowycze, *L. Bn.* II, 551. Idzikowicze, *Żr. dz.* XIV, 350.

Możliwa jest też zmiana nazwy Ostre Błoto (128) na Zabłocice = Zabłocie (125), gdybyśmy się zgodzili na przyjęcie istniejącego już tłumaczenia [1]. Ostre Błoto występuje tylko raz jeden i to równocześnie z Zabłociem [2], potem zupełnie niknie. Wobec tego bardziej prawdopodobny jest ostatni domysł [3], że Zabłocie leżało za Ostrem Błotem i utrzymało się, podczas gdy Ostre Błoto zginęło.

Skrócenie nazwy widzimy w następujących osadach: Baranówka (162) [4], Bednarzówka (177) [5], Brzeziny (103) [6], Brzostówka (165) [7], Kozłówka (154) [8], Oleśniki (94) [9], Rozkopaczów (164) [10], Wilczanka [11] (leży na zachód od Baranowa).

Na tem wyczerpaliśmy zmiany nazw bez odchyleń od zasadniczego źłódłosłowu.

---

1 Ks. Józ. Gacki, o. c. 293. 2 *L. Bn.* II, 572—3 w par. Markuszów.

3 Prof. Wł. Semkowicz.

4 *Ks. pob.* 1564 r. par. Łuck ma Wola Nowa, co identyfikuję z omawianą osadą, Baranowa Wólka, *Vis. 1611* f. 541. Baranówka już *Vis. 1721*, p. 13.

5 To tylko prawdopodobne, bo wprawdzie jest Wola Bednarzowska, w *Ks. pob*. 1563 r., par. Parczów, ale w *Rg. lustr. lub. 1570 r.*, f. 84—5 powiedziano, że w połowie XVI w. lokowano między innemi wsiami i Bednarzówkę. Wola Bednarzowska mogła przeto skrócić się w Bednarzówkę, ale mogła być też tylko jakiemś przejściowem zjawiskiem osadniczem obok Bednarzówki.

6 Brzozowa Wolya, *L. Bn.* III, 268, *Ks. pob.* 1563 r., par. Puchaczów. *Vis. 1611*, f. 541. Brzeziny już *Źr. dz.* XV, 42a.

7 Lokowana 1530 r. jako Brzostowa Wola, *Rg. lustr. lub. 1570 r.*, f. 93. Brzostówka już *Vis. 1611*, f. 543.

8 Kozielkowa Wola, *Ks. pob.* 1563 r., par. Kamionka. Kozłówka już *Vis. 1611*, f. 541 r.

9 Najwcześniejszą wiadomość o Oleśnikach mamy w *Ossol. rkps. 60*, f. 1, rok 1462. Na północny zachód od Oleśnik leżą Biskupice, wówczas wieś, a raczej miasteczko biskupstwa krakowskiego, *K. Mp.* IV, 1482. Zaraz obok Biskupic leżącą Strużę w 1442 r. kupił Jan Oleśnicki, *K. Mp.* IV, 1420, by w trzy lata później odstąpić ją bratu Zbigniewowi, biskupowi krak., *K. Mp.* IV, 1496. Tenże biskup dziesięciny z Oleśnik, mimo iż one w parafji Czemierniki leżały, „in dotem dedit" kościołowi w Biskupicach, *L. Bn.* II, 550. Ponieważ jednak to samo źródło, *L. Bn.* II, 551, przy opisie parafji czemiernickiej podaje i Oleśniki Pełki, możemy twierdzić, że wieś ta była podzielona, jedną jej część posiadał biskup Zbigniew, drugą zaś Pełka. Nie wiemy, jaką drogą Oleśniki dostały się Oleśnickiemu, czy były jego prywatną własnością czy biskupstwa. W każdym razie widoczny jest fakt zaokrąglania posiadłości przez Zbigniewa Oleśnickiego w okolicy Biskupic. Jeszcze w 1430 r. w Woli Oleśnickiej mieszka jakiś Maciej, a opłaty kościelne uiszcza kościołowi w Giełczwi obok Piasków, *A. C. L.* f. 83 v. Była to widocznie pierwotna nazwa Oleśnik, które przed 1462 r. przyjmują nazwę obecną, jednak ich właściciele mogą płacić dziesięcinę (zapewne tak zw. swobodną) tam, gdzie sami chcą.

10 Roskopaczowska Wola, tylko Długosz, *Hist. Pol.* I, 33. Jednak Roszkopaczów, *Ziem. lub.* 20694, f. 75, rok 1469.

11 Wilcza Wola, *Ks. pob.* 1563 r., par. Końskowola.

II.

Wcale znaczna liczba osad zmieniła nazwy na zupełnie odmienne i różnolicie związane z poprzedniemi. Podstawą podziału tej grupy będzie jednak dla nas nie to właśnie związanie dawnej i nowej nazwy, ale cecha charakterystyczna nazwy obecnej. Najpierw więc omówimy osady o nazwach związanych z topografją, potem z nazwiskiem nowych właścicieli, oraz sąsiedztwem, dalej nazwy przeciwkowe, określające starszeństwo osad w stosunku do sąsiednich, wzięte od imion, i wreszcie takie, których pochodzenie do żadnego z poprzednio wyszczególnionych podziałów nie da się zaliczyć.

W XV w. występuje Wola Dłotowska [1]. W XVI w. pojawia się w parafji Słupie (6) osada zwana Wolą [2]. Obie te wsie identyfikujemy na tej podstawie, ponieważ w XV i dalej XVI w. właścicielami wsi (parafjalnej!) Słupie byli Dłotowie [3], oni jedynie więc mogli dać początek Woli Dłotowskiej, najpewniej gdzieś niedaleko Słupi. W XVI w. określano wieś jako „Wolę". W XVII w. ginie zupełnie nazwa Wola, a pojawia się w parafji Modliborzyce, utożsamianej zresztą wówczas z dawną parafją w Słupi [4], wieś Dąbie (7) [5], później (w XVIII w.) ściśle zespolona z wsią Słupie [6]. Wobec tego związku Dąbia z Słupiem, a zaginięcia nazwy Wola właśnie przed ukazaniem się nazwy Dąbie możemy przyjąć, że Wola Dłotowska z XV w. to Wola w parafji Słupie w XVI w., a Dąbie od XVII w.

Do niedawna jeszcze jedną całość z dobrami Boiska stanowiła Grabówka (19) [7]. Pierwszy raz nazwa ta pojawia się w źródłach w 1676 r. [8] Identyfikujemy ją z Wolą Grabową, na początku XVII w. znaną [9]. Ta sama

---

1 *Ziem. lub.* 20691, rok 1464. 2 *Źr. dz.* XIV, 374. *Vis. 1592*, f. 462.

3 *L. Bn.* II, 503. *Ziem. lub.* 20689, f. 38, 88, rok 1434. *Źr. dz.* XIV, 374.

4 „Turkowski Stanislaus plebanus in Słupia Dłutowa alias Modliborzyce", *Ks. radz. lubel. 133* f. 70 v., rok 1666. Za zwrócenie uwagi na tę notatkę dziękuję p. J. Riabininowi, kustoszowi Arch. państ. w Lublinie. — Identyfikacja uzasadniona, ponieważ Modliborzyce powstały w pierwszej połowie XVII w. na gruntach wsi Słupie.

5 *Źr. dz.* XV, 32a.

6 W opisach do *Karte von Westgalizien* Heldensfelda, sect. 157, „Dombie (mit Slupie)" posiadają razem 68 dymów. Dane tej mapy odnosimy jeszcze do XVIII w.

7 *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego,* Warszawa 1880 — 1902, t. I — XV. Cytuję *Słow. geogr.* II, 779. 8 *Źr. dz.* XV, 7a.

9 Bibl. im. Łopacińskiego, *Rkps nr. 721*, rok 1618, gdzie omówione są granice między Mazanowem i Wolą Luboszową z jednej, a Boiskami i Wolą Grabową z drugiej strony. Inny rępopis tejże bibljoteki (nr. 952) z tego samego roku opisuje te same granice z jednym tylko wyjątkiem, zamiast Woli Grabowej występuje w nim Wola Boiska. Uważam *rkps. 952* za wcześniejszy odpis, może nawet z 1618 r., kiedy Wola obok Boisk zwała się Boiską, *rkps. 721* zaś za późniejszą kopję z czasów przemiany jej określenia na Grabową. W ciągu XVII w. zmieniła się z Woli Grabowej na Grabówkę. Widoczna w tem jest wyżej już omówiona dążność do skracania przydługich nazw.

Wola Grabowa w XVII w. i wcześniej, nawet w pierwszej połowie XV w. nosiła nazwę Boiskiej Woli [1]. To musiała być jej pierwotna nazwa, z czasu gdy powstała na obszarze należącym do Boisk. Nazwa Wola Grabowa, oraz skrócona Grabówka, jest więc już nazwą nowszą, urobioną od cechy charakterystycznej najbliższej lesistej okolicy.

Leszczyna (28) jest osadą świeżego pochodzenia. Założona dopiero „około 1820 r." jako Majdan Skorczycki [2], w XIX w. zamieniła nazwę na obecną.

Rczyczyn (38) był własnością klasztoru Cystersów z Koprzywnicy. Nadania nad górną Bystrzycą (wsie Sulów, Zakrzówek, Bystrzyca) otrzymał ten klasztor w połowie XIII w. [3] Sam klasztor tutaj bezpośrednio nie gospodarował na swojej ziemi mimo, że rolnictwo było głównem jego zadaniem, ale oddawał ją w zarząd, a nawet w dzierżawę, zaczem szły nietylko spory i procesy [4], ale przedewszystkiem upadek gospodarczy tych wsi. Pod koniec XIV w. takie trzy, „in magna parte desertae" wsi celem „zaludnienia, polepszenia i powiększenia" oddaje klasztor nowemu dzierżawcy [5]. Jedną z nich był Rczyszyn. Według tego, co później Długosz podał [6], była to wieś, dopiero przez klasztor założona na obszarze wyłączonym z Bystrzycy, Zakrzówka i Sulowa. Leżał więc albo na wschód albo na zachód od górnego biegu rzeki, Sulów niedaleko jej źródeł, Zakrzówek od niego na północ, dalej w dół rzeki Bystrzyca. Wydzielenie terenu osadźczego rozumieć należy w ten sposób, iż skoro od rzeki na prawo i lewo ciągnęły się pola do wspomnianych wsi należące, a więc niejako równoleżnikowo z zachodu na wschód, to z tych terenów odcięto najdalej wysunięte przestrzenie, zabierając każdej z owych trzech osad po kawale tak, że teren, na którym miała się nowa wieś rozłożyć, miał kształt podłużnego pasa, ciągnącego się z północy na południe, a nie, jak jego macierzyste wsie, z zachodu na wschód. Czy leżał na wschód czy na zachód od rzeki, możemy się dowiedzieć, analizując zapiskę Długosza. Sąsiadował Rczyszyn z Kraśnikiem, Rudnikiem, Batorską Wolą i Studziankami. Ponieważ leżał na zachód od rzeki, nie mogły się stykać granice jego pól z trzema ostatniemi, gdyż dzieliłyby go od nich obszary osad, rozłożonych nad rzeką. Pozostaje więc dlań miejsce jedynie na wschód od rzeki. Pól jego nawet wówczas mogły dotykać obszary, należące do Kraśnika, gdyż miejscowość ta, własność Tenczyńskich, olbrzymie posiadała tereny, które zapewne i na wschód daleko się ciągnęły. Rudnik, też Cystersów własność, stykał się z Rczyszynem, bo leżał wówczas i dzisiaj leży na wschód od rzeki i wsi Bystrzycy. Nie mówi Długosz o sąsiednim Sulo-

---

[1] Ten sam *rkps. 659*. [2] *Słow. geogr.* V, 910. [3] *K. Mp.* I, 93, 103. II, 486. [4] *K. Mp.* III, 874. [5] *K. Mp.* IV, 994, rok 1388. [6] *L. Bn.* III, 385.

wie, Zakrzówku i Bystrzycy, gdyż rozumiało się to samo przez się, iż muszą się ich role stykać, skoro złożyły się one niejako na jego powstanie. Jeśli chodzi o prawdopodobne jego umiejscowienie, musiał leżeć na wschód od Zakrzówka (środkowej wsi z trzech jego macierzystych) tak, by mieć na południe i północ swoje role. Że ze zniszczenia, w jakiem się znalazł w XIV w., podniósł się, świadczy fakt, że w połowie XV w. miał sołtysa dziedzicznego: [1] widocznie został niedawno przedtem lokowany, może nawet powtórnie. Późniejsze źródła milczą zupełnie o tej wsi. Oddalenie właścicieli nie wpływało korzystnie na jej wzrost i dlatego szybko zbliżała się do upadku. Może nawet i upadła, tak że las zaczął napierać na zamieszkały przez ludzi teren, skoro widoczna na obecnych mapach wieś Majdan (38), leżąca właśnie w tem miejscu, gdzie według wyżej wspomnianych danych powinien był leżeć Rczyszyn, jest otoczona dosyć zwartym lasem. Jakkolwiek Majdan występuje w źródłach dopiero w 1804 r. [2] i to jako „Skotniky Maydan", to jednak fakt, że wówczas liczył aż 107 (sto siedm) dymów, pozwala twierdzić, że wieś ta musiała dużo wcześniej powstać, by się w tak poważne osiedle rozwinąć tem więcej, że była otoczona wówczas wysokopiennym lasem sosnowym, a więc już starszym [3]. Dlatego to mimo braku łączności przekazów źródłowych na tak olbrzymiej rozpiętości chronolicznej, jaką jest okres od mniejwięcej 1480 r. do 1804, nie wahamy się przyjąć, że Majdan to dawny Rczyszyn. Jest zupełnie prawdopodobne, że wieś ta leżąc na uboczu, długi czas uchodziła uwagi poborców (stąd mógł powstać brak wiadomości o niej w XVI i XVII w.), tem więcej, że jako wieś klasztorna musiała być wolna od pewnych ciężarów. Może zbadanie dziejów gospodarczych klasztoru koprzywnickiego wyświetliłoby bodaj w części to zagadnienie. Jeszcze raz podkreślamy, że jedynie lokalizacja Rczyszyna na podstawie przekazu Długosza w *Liber beneficiorum* daje nam podstawę do identyfikacji tej wsi zaginionej z obecnie istniejącym Majdanem.

Podobnie dosyć długi czas dzieli Białkę od Młynisk (155). Osada ta (Białka) pojawia się w XVI w. i to jako wieś parafjalna, mająca młyn [4]. Od roku 1531 (kiedy po raz pierwszy w źródłach występuje) do 1563 [5] upłynęło zaledwie 32 lata, a Białka w tym czasie utraciła już kościół

---

[1] *Ziem. lub.* 20694, f. 103, rok 1469 występuje „advocatissa de Riczyssin", zapewne wdowa po sołtysie. Sołectwo miało 4 łany ziemi, jak to Długosz W. *L. Bn.* III, 385 podaje.

[2] Heldensfeld, sect. 175, 176.

[3] Autorzy opisów poszczególnych sekcyj mapy Heldensfelda określali las jako „młody" i „wysokopienny" (jung, hochstämmig). Ponieważ te pojęcia są tam sobie przeciwstawione, wysokopienny rozumiem jako starszy, młody zaś musiał być niski.

[4] *Źr. dz.* XIV, 359. [5] *Ks. pob.* 1563 r. par. Rudno.

parafjalny i została włączona do parafji w Rudnie. Potem o Białce głucho zupełnie. Dopiero w 1787 r.[1] występują Młyniska. Istnienie młyna w Białce w XVI w. uważany (mimo powszechności tego zjawiska) za nić łączącą tę nazwę z Młyniskami. Białka musiała leżeć gdzieś nad wodą, skoro młyn posiadała. Ponieważ zaś ma nazwę topograficzną od „biel = bagno" się wywodzącą, było widocznie w pobliżu jakoweś bagno. Te argumenty każą nam widzieć w Młyniskach, leżących nad znikającym stawem Mienińskim, dawną Białkę. Możliwe, że po dawnej wsi tylko młyn pozostał, a nazwę nadawaną miejscu, gdzie on dalej istniał, albo gdzie tylko dawniej stał[2], otrzymała osada, później w tem miejscu założona. Nie chcemy jednak dopatrywać się tutaj żadnej przerwy chronologicznej w zasiedleniu i uważamy, że Białka nie zaginęła jako osada, ale jako nazwa, odradzając się w obecnie istniejących Młyniskach.

I jeszcze jeden fakt podobny do dwóch poprzednich. W XV w. obok Kraśnika istniała wieś Bieliny[3], dosyć duża nawet[4]. W niej klasztor Kanoników Regularnych z Kraśnika miał cztery łany ziemi, uprawianej przez kmieci i folwark, „habens multa pecora et pecudes"[5]. Tyle wogóle wiemy o Bielinach. Dzisiaj głucho o nich. Ale czy zniknęły zupełnie? Spróbujmy przedewszystkiem umiejscowić na podstawie tych szczupłych danych zaginioną wieś. Jako własność Tenczyńskich należały Bieliny do klucza kraśnickiego. To, a także przynależność do parafji kraśnickiej, wreszcie fakt, że tu leżał folwark hodowlany klasztoru Kanoników Regularnych, nie pozwalają nam odsuwać jej zbyt daleko od Kraśnika. Nazwa zaś sama, kiedy wyraz „biel" oznacza błoto, bagno, każe nam umieścić ją nad rzeką Wyżnicą, zwaną w górnym biegu Stróżką, tą samą, nad którą i Kraśnik leży, ale niedaleko od tego miasta w górę albo w dół rzeki. Przypatrzmy się z kolei dzisiejszym osadom koło Kraśnika. Wszystkie z wyjątkiem jednej mają te same co i dawniej nazwy i połączenie źródłowo-historyczne między danemi o czasach dawnych i obecnych. Tą jedną osadą jest Pasieka (36). Wprawdzie leży ona „wśród wyniosłych wzgórz"[6], ale to tylko sama wieś, osiedle, pola natomiast sięgają do rzeki. Ważniejszym od tego jest szczegół, że „do kasaty w 1864 r." stanowiła ona część dóbr Kanoników Regularnych w Kraśniku[7]. Pojawia się zaś po raz pierwszy na mapie Perthès'a w 1786 r.[8] Żadna zaś

---

[1] *Spis 1787* str. 439.

[2] Lud zwykły miejsce, gdzie cmentarz niegdyś leżał, nazywać „cmentarzysko". Urocze miejsca, w którem cześć bogom oddawano, otrzymywały nazwę, która potem dopiero tę grozę w brzmieniu nabyła, „uroczyska". Podobnie wywodzę „bagnisko", oraz „młynisko", w naszym wypadku „młyniska".

[3] *L. Bn.* I, 341. [4] Miała 10 łanów i folwark, właścicielem Jan Rabsztyński (Tenczyński), *L. Bn.* II, 500. [5] *L. Bn.* III, 176. [6] *Słow. geor.* VII, 833. [7] Ibidem.

[8] Także i *Spis 1787*, str. 441.

z wsi, będących własnością tego klasztoru w okolicy Kraśnika, nie występuje tak późno w źródłach. Nie wiemy też nic o jakiejkolwiek wcześniejszej działalności kolonizacyjnej tego klasztoru, a trudno przypuścić, by w tak urodzajnej okolicy dopiero w XVIII w. zakładano wieś. Nazwa Pasieka nie musi oznaczać gospodarstwa pszczelnego, ale może się wywodzić od „pasieka — miejsce, gdzie las posieczono" [1]. Zgadza się zatem to, że na obszarach bielawych czyli błotnistych można było mieć dużą oborę, a nie jest nieprawdopodobnem usuwanie resztek zalesienia pod rolę, gdy gospodarstwo hodowlane zaczęło upadać. O ile kiedyś wieś ta leżała niżej, to później po usunięciu zalesienia mogła usadowić się wyżej nad poziomem rzeki. Może więc Pasieka być tą samą wsią, która w średniowieczu istniała pod nazwą Bielin, wsią o nazwie zaczerpniętej od sposobu gospodarki stosowanej tutaj przez klasztor.

Pod koniec XVI w. pojawia się na terenie parafji świeciechowskiej Wólka Sucha [2], zwana na początku XVII w. również Wolą Luboszową [3]. W 1676 r. [4] znana jest pod obiema temi nazwami, obecnie tylko pod nazwą Sucha Wólka (18).

Lanczenska Wolya z XV w. [5], w 1531 r. jest Wolą bez bliższego określenia [6]. Jeszcze w pierwszej połowie XVI w. należała do parafji w Łęcznej. W 1563 r. [7] natomiast pojawia się w parafji Puchaczów „Turowa Wola". Ponieważ w 1531 r. wspomniana Wola występowała łącznie z Szpicą, która w 1563 r. należała też do niedawno przedtem utworzonej parafji puchaczowskiej, a obie wsi były częścią dóbr, jakie w tych stronach posiadał klasztor Benedyktynów sieciechowskich, możemy przyjąć, że Wola Łęczniańska z XV w. jest Wolą z 1531 r., Turową Wolą z 1563 r. i później, i wreszcie Turowolą (108) od 1787 r. [8]

Ostatnie z tej grupy są Wierzchowiny (173), występujące od XVII w. w parafji Czemierniki [9]. Wcześniej istniała w tejże parafji wieś „Linbla alias Wierzchowska Wola" [10]. Skoro była Wierzchowska Wola, to najwidoczniej nazwa ta skróciła się w czasie między 1563 a 1676 r. na Wierzchowiny. Przed 1563 r. wieś ta nazywała się Lublą, a dopiero około tego roku otrzymała nową nazwę topograficzną, może nawet w związku z lokacją, nieznaną nam dotychczas.

Kilka osad otrzymało nowe nazwy od nowych właścicieli. Należą tutaj Końskowola (137), Lubartów (159), Michów (148), Mniszek (12) oraz Sobieska Wola (43).

---

1 Brückner, o. c. 398. 2 Wolka Szucha (in nova radice), *Vis. 1592*, f. 473.
3 Biblj. Łopacińskiego, *rkps. nr. 721 i nr. 952*, rok 1618.
4 *Źr. dz.* XV, 43a ma „Wola Lubaszowa alias Wola Sucha".
5 *L. Bn.* III, 268. 6 *Źr. dz.* XIV, 352. 7 *Ks. pob.* 1563 r., par. Suchaczów.
8 *Spis 1787*, str. 438. 9 *Źr. dz.* XV, 16a. 10 *Ks. pob.* 1563 r.

Pierwsza, Końskowola, pierwszy raz występuje w drugiej połowie XV w. ale łącznie z nazwą Wola Witowska [1]. Parafja była w miejscu, właścicielem wsi był Jan Koniński. W tej samej parafji były wówczas dwie osady o nazwie Wola Witowska. Obok Końskowoli leżą Witowice, pochodzenie więc nazwy zrozumiałe. O tej drugiej Woli Witowskiej będzie jeszcze mowa niżej przy innej okazji. Obie te osady wcześniej stanowiły najpewniej jedną, ponieważ w połowie [2] i na początku [3] XV w. występuje tylko Wola Witowska. Właśnie w połowie XV w. część wsi mogła otrzymać nowego właściciela, wspomnianego Konińskiego, a od niego przyjęła nazwę Konińska Wola, którą i nadal zachowała [4], w XVII w. przyjmując obecną: Końskowola [5]. Rozrastające się miasteczko, bo miastem Końskowola w 1532 r. została, przygniotło drugą część jednej dawniej osady, która nawet utraciła swoją nazwę [6].

Założona w 1543 r. przez piotra z Dąbrowicy Firleja osada na gruntach wsi Łucka i Szczekarkowa otrzymała od herbu Firlejów nazwę „Lewartów" [7]. Później przez Wiśniowieckich i Lubomirskich przechodzi w ręce Sanguszków i w 1744 r. otrzymuje nową urzędową nazwę, od protoplasty rodu Sanguszków wziętą, Lubartów (159) [8]. Lud okoliczny jednak nadal nazywa to miasto Lewartowem.

Nazwy Michów (148) w XV w. niebyło jeszcze. Długosz w parafji Rudno wylicza osady: Ostrów duży, Węgielce, Rudno i Rudzienko (Rudno maior, Rudno minor), „Wola Rudno minoris", Wielkie, Wolica, Samoklęski [9]. Rudno i Rudzienko leżą obecnie opodal siebie, Woli koło Rudzienka nie ma, leży natomiast na północ od tej osady miasteczko Michów. Tę Wolę uważamy za Michów. Stanowiła ona bowiem część dóbr rudzieńskich [10], zupełnie dokładnie w określonych w notatce z 1477 r. Wojciech Michowski miał wówczas: Rudno, Minor Rudno, Wola Rudzieńska, Hoszy, Składów, curia Bruliów [11]. Zwyczajnie „wole", otrzymujące określenie od jakiejś miejscowości, leżały niedaleko od swoich macierzy, gruntami przynajmniej musiały się z niemi stykać. Widać to i w naszym wypadku. W 1531 r. „Rudno minor et Wola Rudniczka" razem płacą podatek od 6 łanów i jednego młyna [12].

---

1 *L. Bn.* II, 571, Wolya Konynska alias Wythowska.

2 *Ziem. lub.* 20690, rok 1452. 3 *A. C. L.*, ł. 3 v., rok 1428.

4 Miastem została 1532 r., cfr. Baliński—Lipiński, o. c. 1105. *Ziem. Lub.* 20704 f. 152, rok 1541. 5 *Źr. dz.* XV, 25a. 6 O tem niżej przy omawianiu Starej Wsi (136).

7 Baliński—Lipiński, o. c. 1111—13. *Ks. pob.* 1563 r. *Vis. 1611,* f. 541. *Źr. dz.* XV, 27a. *Vis. 1721,* p. 13.

8 Baliński—Lipiński j. w. Już jako Lubartów figuruje w *Ks. oblat gr. lubel.* 21666, f. 345, rok 1789. 9 *L. Bn.* II, 556—7.

10 Z Rudnem i Składowem ma je w dzierżawie Grot z Ostrowa. *Ziem. lub.* 20692, f. 9, rok 1462. 11 *Ziem. lub.* 20695, f. 220. 12 *Źr. dz.* XIV, 349.

Ale już w 1563 r. parafja jest gdzieindziej, nie w Rudnie, mianowicie w miasteczku „Mnichów” [1], do której należą dwa Ostrowy, Rudno, Oś, Pistówka, Chuda Wola. Podobnie w 1564 r. podano jeszcze „parafja Rudno alias Mychów oppidum”. Był to widocznie okres przeniesienia parafji z Rudna do świeżo powstałego Michowa. Gdzie jednak powstał Michów i skąd się wzięła jego nazwa? W 1477 r. miał tu włości Wojciech Michowski, w 1496 r. „minus Rudno alias Michów, Wola eiusdem Rudno et Maius Rudno” posiadają w dalszym ciągu Michowscy [2]. Ale dlaczego w 1496 r. Rudzienko, a w 1564 r. Rudno nazywano Michowem, kiedy w następnych stuleciach, a i obecnie, istnieją trzy odzielne osady: Michów, Rudno i Rudzienko? Zdaje się, że właściciele chcieli na obszarach swoich mieć i miasto i to o nazwie, od swojego nazwiska utworzonej, i dlatego w 1496 r. nazywają Michowem Rudzienko (była to może pierwsza próba), w 1564 r. zaś Rudno (z okazji przeniesienia parafji do rzeczywiście już istniejącego Michowa). O ile to nazwanie Rudzienka Michowem było usiłowaniem nadania nowej nazwy dawnej osadzie, o tyle nazwanie Rudna Michowem mogło być tylko notatką pisarza, który to zrobił ze względów administracyjnych, chcąc zaznaczyć, że dawna parafja Rudno mieści się już w Michowie. A zatem Michów powstał naprawdę przed 1563 r. Ponieważ jednak Rudzienko istnieje nadal, niema zaś (już w 1563 r.) Woli Rudzieńskiej, przyjmujemy i pewnem nam się to wydaje, że po uprzednich próbach Michowscy założyli wreszcie miasto w Woli Rudzieńskiej, która tem samem jako nazwa przestała istnieć, i nadali mu nazwę od swego nazwiska [3].

Mniszek (12) na początku XV w. od właścicielek, klarysek zawichojskich, przeniesionych do Skały, poczem do Krakowa, otrzymał swoją nazwę. Pisze o tem Długosz [4], podając liczne wojny jako powód zniszczenia poprzedniej osady, leżącej w tem miejscu, a zwanej Tuczyną (zapewne od rzeki, nad którą leży). Pierwszą wiadomość mamy o Tuczynie z 1257 r., [5] następną z 1262 r. [6] Potem nie mamy o niej przekazu aż do 1373 r. (lokacja) [9]. Wiemy, że w 1404 r. był w Tuczynie młyn, do niego należały łąki, były też i barcie [7]. W 1425 r. klaryski sprzedały sołectwo w Mniszku [8], co właściwie było nową lokacją wsi. Skoro Tuczyna była jeszcze w 1404 r., Mniszek zaś występuje już w 1425 r., to kiedyż był tu taki stan, jak Długosz opisuje [10], że „omnes agri consiti forent maximis

---

1 *Ks. pob.* 1563 r. 2 *Arch. Sang.* V, 27.

3 Że nazwisko „Michowski” jest wcześniejsze od nazwy miasteczka Michów, widoczne jest z poprzednich wywodów. 4 *L. Bn.* II, 505. III, 315.

5 *K. Mp.* I, 44, akt darowizny tej wsi przez Bolesława Wst. klaryskom.

6 Ibid. I, 58. 7 Ibid. I, 315.

8 *K. K. Kr.* II, str. 299. 9 *K. Mp.* IV, 1230. 10 *L. Bn.* III, 315.

quercubus ac in loco villae haeremitorium conderetur Mniszek vocatum"? W każdym razie nie między 1404 a 1425 r. Jak nazwę nowej czy tylko nowolokowanej osady wywodzimy od właścicielek mniszek („to mniszek wieś"), a nie od pustelni, mającej istnieć w tem miejscu, jak to Długosz podaje, podobnie nie możemy przypuścić, by wobec powyższych przekazów źródłowych zupełnie zaginął ślad dawnej osady. Wieś rzeczywiście mogła ulec zniszczeniu, ale w czasie między 1262 a 1373 r., z którego to czasu nie mamy o niej żadnych wzmianek źródłowych. Po roku 1373 w tych stronach zupełny panował spokój, natomiast przed 1373 r. (a po 1262 r.) tędy właśnie, via Lwów—Lublin, szły zagony tatarskie oraz litewskie i one to mogły wieś zniszczyć. Widoczne to z tego, że klaryski usiłowały wieś podnieść z upadku, lokując ją w 1373 r. Niebardzo się to powiodło, skoro w 1404 r. tylko młyn z łąkami i barciami obsadzają jednym kmieciem na prawie niemieckiem, tyle prawdopodobnie pozostało z całej wsi, która jedynie nazwę przechowała. Możliwe, że wpłynęła na to i ta okoliczność, że klaryskom niedogodnie było zarządzać temi włościami z Krakowa, dlatego dopiero, kiedy odsprzedały swoje prawa do nowo organizującej się wsi w 1425 r., powstała wreszcie w tem miejscu osada, złożona częścią ze starych, częścią z nowo wykarczowanych ról [1], przez nowego osadźcę, jak sądzimy, Mniszkiem nazwana.

Sobieska Wola (43) dopiero w XVIII w. otrzymała od Sobieskich swoją nazwę [2]. Przedtem nazywano ją Giełczewską, Gielaszkowską, Wyszmuntowską. Giełczewską nazywano ją w XV w. [3], ale równocześnie i Wyszmuntowską [4]. Ponieważ Wolę Giełczewską posiadał wówczas Kaszowski, a Wyszmuntowską Pełka (ta ostatnia istniała jeszcze w 1530 r. i graniczyła z Żółkiewką) [5], musimy przyjąć, że różni właściciele różnie swoje części tej samej wsi Woli nazywali. W 1573 r. [6] jest jeszcze i Wola Pielaszkowska, a właścicielem jej jest wówczas Stanisław Sobieski. Jakkolwiek niedaleko Sobieskiej Woli mamy dzisiaj Pilaszkowice (były one jednak i w XVI w.), nie uważamy tej Woli Pielaszkowskiej za związaną z Pilaszkowicami i dzisiaj za całkowicie zaginioną osadę, ale za wieś Wolę Giełczewską, która w XVI w. przeszła w posiadanie Sobieskich, a przejściowo nosiła (może tylko część jej) nazwę Pielaszkowskiej. Opieramy się w tem przypuszczeniu na tem, że 1°. Woli Pielaszkowskiej ani wcześniej ani też później po 1573 r. nie ma w źródłach, 2°. Sobiescy w 1547 r. nabyli Pilaszkowice [7] i po otrzymaniu sąsiadującej z niemi Woli Giełczewskiej chcieli jej nadać nazwę od swej pierwszej posiadłości,

[1] *L. Bn.* I, 331. II, 505. [2] *Stow. geogr.* X, 946. *Źr. dz.* XV, 14a.
[3] *Ossol. rkps. 60*, f. 1, rok 1462. [4] Ibid. f. 22, rok 1465. [5] Ibid. f. 19 v.
[6] *Ziem. lub.* 20724, f. 293. [7] *Arch. Sang.* V, 347.

jaką w tych stronach posiadali. Nazwa Wola Sobieska pojawia się w źródłach dopiero od 1676 r. [1], kiedy to nazwisko Sobieskich stało się już znane.

Ciekawy przykład wpływu najznaczniejszej osady w okolicy na nazwę osady z nią złączonej widzimy w Woli Piaseckiej (88). Kiedy Pogorzały Staw (89) był jeszcze osadą silną i wpływową, Wolą Stawską ją nazywano, z upadkiem jednak Pogorzałego Stawu zwą ją Kębłowską [2]. Prawie równocześnie [3] nazywa się ją i Wolą Piaseczną, która to nazwa z wzrostem Piasków a upadkiem Kębłowa utrzymuje się nadal [4].

Wólka Rozwadowska (156) jeszcze w 1804 r. [5] zwała się Rozwadówką. Podobnie i wcześniej aż do 1676 r. [6] W 1563 r. [7] ma nazwę podwójną: Rogalew alias Rozwadów. Widocznie Rogalew było nazwą wcześniejszą, bo stoi na pierwszem miejscu. Wobec tego notatkę z 1532 r. [8], „nobilis Stanislaus, dictus Sympark, haeres de Skromowicze, Wola Skromowska, Rogalycze, Łukowiecz, Sułowym", musimy odnieść i do Wólki Rozwadowskiej — Rozwadówka — Rogalewa, ponieważ wyliczone w niej miejscowości leżą w sąsiedztwie Wólki Rozwadowskiej, a przy różnolitości pisania nazw w XVI w. Rogalew w 1563 r. może być Rogalicami z 1532 r.

Przezwiskiem jest Biadaczka (152) wobec dawnej nazwy tej osady, Wólka Starościńska [9].

Podobnie Dragany (40). Nazwa ta pojawia się dopiero około 1800 r.[10] na określenie wsi Wysokie, prawdopodobnie jako przezwisko. Wieś Wysokie istnieje obok miasteczka tej samej nazwy od XV w., przynajmniej od tego czasu występuje w źródłach [11]. Tak dawnego pochodzenia są więc Dragany.

Dziesiąta (84) mogła się w XII w. nazywać Sokolnikami. Opieramy się w tem przypuszczeniu na wiadomości, przekazanej nam przez Długosza, że do końca XII w. była to wieś książęca, zamieszkała przez sokolników. Wówczas przeszła na własność archidjakona lubelskiego, a sokolników książe przeniósł gdzieindziej [12]. Ponieważ w pobliżu Lublina mamy bardzo nieliczne do dzisiaj zachowane nazwy wsi grodowych (służebnych), bo tylko Łagiewniki

---

1 *Źr. dz.* XV, 14a.

2 Około 1450 r. droga łączy Wolę Sławską z Mełgwią. Ta sama droga prowadzi w 1595 r. z Mełgwi do wsi „Wola Sławska alias Kiembłowska". Biblj. im. Łopacińskiego, *rkps nr. 270.* 3 *Ks. pob.* 1563 r., par. Piaski.

4 Wspomniany wyżej rękopis Biblj. im. Łopacińskiego opisuje granice tych samych wsi od XV do XVIII w. W 1782 r. (*rkps 270,* str. 21) nazywa osadę, określaną przedtem mianem Woli Sławskiej i Kębłowskiej, Wolą Piasecką. Wynika to z kontestu oraz określenia jej granic. 5 Heldensfeld, sect. 191. 6 *Źr. dz.* XV, 24a.

7 *Ks. pob.* 1563 r., par. Kock. 8 *Ziem. lub.* 20702, f. 288 v.

9 Wólka Starościńska alias Biadarska. *Źr. dz.* XV, 18a. Wcześniej nie występuje. 10 Dorf Wysokie auch Dragani genannt, Heldensfeld, sect. 198.

11 *L. Bn.* II, 502—503. 12 *L. Bn.* I, 198.

i Bronowice, możemy pozostać przy domyśle, że wieś ta zwała się przed XIII w. Sokolnikami, a od XIII w. Dziesiątą, prawdopodobnie z powodu ustroju dziesiętnego jej nowych mieszkańców, osadzonych tutaj przez księcia z chwilą darowania jej kościołowi.

Cztery miejscowości otrzymały w ciągu wieków zamiast dawnych nazw nową: Stara Wieś, służącą do określenia ich stosunku do osad sąsiednich.

Pierwszą z nich jest ta, o której już wyżej wspomniano, Starawieś (136) w powiecie puławskim, na południe od Końskowoli. Na miejscu obecnej Końskowoli i Starejwsi istniała dawniej jedna tylko osada, Wola Witowska [1], aż do chwili, kiedy Konińscy objęli ją w posiadanie (zapewne koło połowy XV w.), albo oddzielili część dawnej Woli Witowskiej, która od nich nazwę Konińskiej przybrała, albo też założyli obok drugą osadę, choć to ostatnie mało prawdopodobne. W każdym razie w drugiej połowie XV w. były dwie Wole Witowskie, z których jedna miała też drugą nazwę, Woli Konińskiej [2]. Kiedy w 1532 r. [3] Wola Konińska (w XVII w. Końskowolą już nazywana) zostaje miastem, zaczęto dawną Wolę Witowską (najwidoczniej dla odróżnienia) nazywać Starąwsią, bo już w 1563 r. [4] ta nazwa się pokazuje i nie ginie.

Druga z kolei Stara Wieś (107) po raz pierwszy występuje pod tą samą nazwą [5] w 1563 r., no i później aż do dnia dzisiejszego. Ponieważ parafja puchaczowska powstała świeżo w pierwszej połowie XVI w. (bo samo miasto założono dopiero 1527 r. we wsi „Mnijska Łęczna") [6], musimy ustalić, do której parafji należały te obszary wcześniej, no i którą z osad w tej okolicy, a w najbliższem sąsiedztwie Puchaczowa, zaczęto w odróżnieniu od „nowego miasta" nazywać „starą wsią". W 1563 r. do parafji puchaczewskiej należały miejscowości: Puchaczów, Szpica, Starawieś, Turowola, Brzeziny, Nadryb, w 1564 r. jeszcze i Zawadów. W 1531 r. [7] niektóre z powyższych osad należały do parafji łęczniańskiej, która obejmowała Łęczną (czyli Łęczną-miasto w widłach Wieprza i Świnki, własność królewska, przy niej w 1564 r. widnieje „Wola"), Łęczną (wieś, na wschód od Łęczny miasta), Szpicę, Wolę, (Turowolę), Trębaczów, Dratów, Nadryb, Ciechanki, Smołjankę(?). W 1676 r. w tejże parafji z wyżej wymienionych osad występują: Łęczna miasto, Ciechanki, Dratów [8], w puchaczewskiej zaś te same co i w 1564 r. W 1676 r. widzimy dwie Stare Wsi, jedną w parafji Łęczna, drugą w parafji Puchaczów. Na razie rozpatrujemy tylko drugą. Łęczna

---

1 *A. C. L.*, f. 3 v., rok 1428. *Ziem. lub.* 20690, rok 1452.

2 *L. Bn.* II, 571—572. 3 Baliński—Lipiński, o. c. 1105.

4 *Ks. pob.* 1563 r., par. Końskowola. 5 *Ks. pob.* 1563 r., par. Puchaczów.

6 Baliński—Lipiński, o. c. 1123. 7 *Źr. dz.* XIV, 352.

8 *Źr. dz.* XV, 27a; ponadto Milejów, Wola Łańcuchowska, Łańcuchów, Ostrówek, Starawieś (pod Łęczną-miastem), Trębaczów, Osierdów, Zakrzów, Kaniawola.

mniska czyli Lanczna monachorum znana jest nam już z źródeł z 1428 r. [1] Wiemy, że w XII w. Jaksa darował ją w kompleksie dóbr zawieprzańskich Benedyktynom z Sieciechowa. [2] Uzasadniona jest więc jej dawna nazwa „mnijska=monachorum". Po 1527 r. (założenie Puchaczowa przez Benedyktynów) nazywano ją Starąwsią, czego dowód mamy z 1563 r., kiedy to w parafji puchaczowskiej osada ta występuje po raz pierwszy, a niknie całkowicie Łęczna mniska.

Tuż obok Łęcznej—miasta leżącą Starą Wieś (109) pierwszy raz widzimy też w 1563 r. [3] Tamta była w tym samym roku w parafji Puchaczów, ta w parafji Łańcuchów. Ponieważ Łańcuchów (leży nad Wieprzem na południe od Turowoli—108) w 1676 r. [4] należał do parafji Łęczna razem z Starą Wsią, a w parafji Puchaczów w tymże 1676 roku też była Stara Wieś (107), nie można obu tych wsi uważać za jedną i tę samą, mimo że w niewielkiej leżą odległości. Stara Wieś puchaczowska czyli dawna Łęczna mniska to wieś odrębna, jak to zresztą co dopiero wykazano, a Stara Wieś łęczniańska to wieś inna. Jak się ona jednak wpierw nazywała przed 1563 r.? Ponieważ Łęczna miastem była już w XV w. [5], a Stara Wieś leży tuż na północ od tego miasteczka, tak jak np. Starawieś obok Końskowoli, możemy jedynie przyjąć, że to część dawnej królewskiej Łęczny jeszcze z przed czasu jej umiastowienia, która później, t. j. w XVI w., najpierw, nazywała się „Stara Łęczna" [6], a od połowy tego wieku nosi już nazwę Starej Wsi.

Wreszcie czwarta Stara Wieś (39), do XVII w. nazywała się Piczkowice czy też Piszczkowice i była wsią zamieszkałą przez szlachtę zagrodową [7].

Mamy też osady obecnie noszące nazwy od imion urobione. W tem miejscu, gdzie dzisiejsze karty pokazują wieś Antolin (5), mapa Heldensfelda [8] umieszcza wieś „Maydan Wielkuszowsky", dosyć dużą, bo 45 dymów liczącą. Powstać musiała w ostatnich latach XVIII stulecia, bo pierwszą wiadomość o niej podaje nam dopiero wspomniana mapa.

Podobnie na tejże mapie w miejscu obecnego Ewunina (29) widnieje osada Ewin Majdan [9], zwany gdzieindziej Majdanem Ostrowskim [10].

---

1 *A. C. L.*, f. 17 v.

2 *K. K. Kr.* I, 42, kopja z 1242 r., gdzie błędnie zapisano „Leszno" zamiast „Łęczna". Jest to jednak nasza Łęczna, bo obok niej występuje Szpica.

3 *Ks. pob.* 1563 r., par. Łańcuchów. 4 Patrz wyżej. 5 *L. Bn.* II, 549. III, 267—8.

6 *Ziem lub.* 20704, f. 3, „oppidum Lanczna, antiqua Lanczna, Dratow, Trebaczow".

7 Pyczkowycze, *L. Bn.* II, 544. Było tam wówczas 64 właścicieli (drobna szlachta). Pusszkowicze, *L. Bn.* III, 385. Piczkowicze. *Źr. dz.* XIV, 356, 366. Pisczkowice alias Starawieś. *Źr. dz.* XV, 9a, kiedy było tu 43 szlachty zagrodowej. Starawieś, *Vis. 1721*, p. 537.

8 Sect. 177. 9 Sect. 174. 10 *Słow. geogr.* V, 910.

Na północnym krańcu południowego pasa puszcz, w miejscu dzisiejszej Karolówki (1), mapa Heldensfelda umieszcza wieś Rudę [1].

Kończymy niniejszy rozdział wzmianką o dwóch osadach. Jedna z nich, Goraj (2), jest nazwą nową części dawnej wsi Łada. Łada, wieś, istnieje do dziś dnia obok Goraja nad rzeką Ładą. Najwcześniejszy przekaz o niej mamy z XIII w. [2] Dopiero kiedy ten klucz dóbr darował Ludwik węgierski Dymitrowi w 1377 r. pojawia się nowa nazwa dawnego grodu, Goraj [3]. Nie wiemy, od czego się ta nazwa wywodzi. Najprawdopodobniejszem wydaje się nam założenie w tym właśnie czasie (czwarte ćwierćwiecze XIV stulecia) miasta na terenie Łady i nadanie mu nowej nazwy [4].

Druga osada to Bychawa (46), która miała otrzymać, a nawet urzędowo otrzymała w 1539 r. w chwili lokacji miasta nową nazwę „Klethno" [5]. Nazwa dawna jednak utrzymała się, nowa się wcale nie przyjęła.

III.

Kilkanaście osad zakończyło swój żywot samodzielny, łącząc się z sąsiedniemi, ale zachowując przytem dawną nazwę swoją, już ustaloną w tradycji. Omówimy je w alfabetycznym porządku.

Będki (68), północno-zachodnia część Maszek, w XVIII w. miały jeszcze 7 dymów [6]. Pierwszy raz występują w XV w. [7]

Boboszów (70) obecnie tworzy jedną całość z Radawczykiem konopnickim. W XVI w. była to tylko niwa [8]. Po osiedleniu się jednak tutaj ludności zatrzymała ona nadal swoją nazwę, którą i obecnie posiada, mimo że oficjalnie w opisach figuruje tylko Radawczyk.

Bronowice (82), teraz przedmieście Lublina, były do 1342 r. wsią książęcą, najprawdopodobniej przez ludność służebną w najdawniejszym okresie zamieszkałą. Od 1342 r. stały się własnością miasta [9]. W XV w. są już tylko folwarkiem wójta lubelskiego [10]. W 1804 r. miały 7 domów mieszkalnych [11]. Obecnie rozbudowują się w szybkiem tempie, ale już jako dzielnica Lublina.

---

1 Tę nazwę odtwarzamy tylko na podstawie mapy Heldensfelda, sect. 200.

2 *Latopis hipacki*, str. 529.

3 Dymitr haeres de Lada, *K. K. Kr.* II, 287, rok 1373. Dymitr de Goraj, *A. G. Z.* VII, 12, rok 1375. Dymitr dc Lada, *A. G. Z.* V, 11. *K. Mp.* III, 893.

4 Miastem jest w *L. Bn.* II, 503. 576. 5 *Ziem. lub.* 20780, rok 1539, oblata z 1802 r,

6 Heldensfeld, sect. 172. 7 *L. Bn.* II, 575.

8 *Ossol. rkps 60* f. 47, rok 1546, f. 31, rok 1566.

9 *K. Mp.* III, 668. 10 *L. Bn.* I, 199. 11 Heldensfeld, sect. 195.

Czwartek (78), też dzielnica Lublina, w XV w. był wsią odrębną, z własnym kościołem [1]. W tej osadzie brygidki lubelskie miały posiadłość ziemską [2]. Jeszcze w 1564 r. [3] był Czwartek samodzielnem osiedlem. Później niknie ślad po nim, widocznie już w XVI w. wchłonął go Lublin.

Kozubizna (48) w XVII w. była samodzielną osadą [4]. Obecnie leży na terytorjum Niedrzwicy Małej.

Oleksów (129) był w 1804 r. na mapie Heldensfelda podany łącznie z Kurowem [5]. Na *Karcie topograficznej* (1839 r.) [6] figuruje obok Kurowa jako „Kolonja Olesin". Dzisiaj tę nazwę nosi park, będący częścią Kurowa [7].

Piaski (33) są przedmieściem Kraśnika [8]. Osobną wsią były jeszcze 1804 r., także 1787, a nawet i w XV w.[9]

Inne Piaski (83) są dzielnicą Lublina. Według (niesprawdzonej) wersji [10] miał je założyć Kazimierz Wielki, jako „Kazimierz żydowski". Mało to jednak wydaje się prawdopodobne, gdyż wyrażenie to zdradza nowsze pochodzenie tego podania. Wiadomą przytem jest rzeczą, że Kazimierz W. zakładając pod Krakowem miasto Kazimierz, nie dla żydów to robił, bo żydzi w tym czasie mieszkali jeszcze poza obrębem osad chrześcijańskich. Należałoby może jedynie poprawić wyrażenie *Słownika geograficznego*, twierdzącą, że Kazimierz W. założył Piaski jako osadę żydowską. Jako oddzielną osadę podała je ostatnio *Mappa szczegulna* Perthcès'a z 1786 r.

Ponigwodę (79) w XV w. pisano Ponikwoda, zapewne w związku z podłożem kredowem i zjawiskami z tem złączonemi. W XV w. przechodziła ona z rąk do rąk, aż ją wreszcie kupiło miasto Lublin [11]. W XIX w. była jeszcze folwarkiem miasta, obecnie jest prywatnym folwarkiem, ale też w obrębie miasta.

---

1 *A. C. L.*, od r. 1425 dość często wspomina kościół św. Mikołaja „extra muros civitatis". Tradycja widzi kościołku fundację Mieszka z 986 r., jak to podaje Baliński—Lipiński, o. c. 2 *L. Bn.* III, 305. 3 *Ks. pob.* 1564 r., par. Lublin.

4 Kozubszczyzna *Źr. dz.* XV, 32a. 5 Heldensfeld, sect. 171.

6 *Topograficzeskaja karta po zapadnoj granicie rossyjskoj imperii na polskom jazyku.* Petersburg 1839.

7 Informacje o dzisiejszym stanie opierają się na 1⁰ *Spisie ludności z 1921 r.*, 2⁰ mapach specjalnych, 3⁰ relacjach mieszkańców.

8 *Słow. geogr.* VIII, 51.

9 Heldensfeld, sect. 155. *Spis 1787*, str. 441. *L. Bn.* III, 175.

10 *Słow. geogr.* V, 428, opracowanie Lublina pióra Bron. Chlebowskiego.

11 W 1456 r. (Biblj. im. Łopacińskiego *rkps nr. 23)* za młyn na Chłopczy otrzymał ją od Bogusława Jan z Szczekocina. W 1468 r. *(Ziem. lub.* 20820, f. 325) kupił ją mieszczanin lubelski Maciej Sklarz za 60 grzywien. Była więc wsią nieduża w porównaniu z innemi, których cena wynosiła 100 (Stróża koło Biskupic, *K. Mp.* IV, 1420, 1469) lub 300 grzywien (Pogorzały Staw *Ziem. lub.* 20696, f. 303). W 1486 r. *(Liber privilegiorum civit. Lublin* w Arch. państw. w Lublinie, nr. 242) kupiło ją miasto.

Tatary (81), przedmieście Lublina, niedawno zostały włączone w obszar miejski. W 1804 r. były dużą wsią (40 dymów). Przedtem były królewszczyzną; lokowane w 1477 r. [1] Według niepotwierdzonej tradycji miały powstać na miejscu bitwy z Tatarami w 1341 r. [2]

Wieniawa (77), do niedawna osobna osada w gminie Konopnica, obecnie jest dzielnicą Lublina. Samodzielnie występuje w 1677 r. [3] Powstała około 1400 r. [4]

IV.

Przechodzimy z kolei do osad, obecnie całkowicie złączonych z sąsiedniemi. O tem, że istniały samodzielnie, wiemy tylko z źródeł historycznych. Podobnie jak w poprzednim rozdziale omówimy i te w porządku alfabetycznym.

Biskupice (96), wieś, istniały nadal obok miasta tej samej nazwy, założonego w 1450 r. aż do 1611 r. [5], kiedy to po raz ostatni je widzimy. Zlały się w całość z miasteczkiem.

W obszar Kraśnika weszła Chuda Strona (35) w ciągu XVIII w. [6] Było to zapewne drobne i efemeryczne osiedle, skoro ani przed ani po 1787 r. nic o niem nie słyszymy.

Pewien rozgłos zyskała sobie wieś Dłotlice (115), ponieważ pojawił się był głos, że ona w Lublin się zamieniła. [7] Była to wieś samoistna, miała swoich kmieci [8], pola jej graniczyły z Rudnikiem i Ciecierzynem [9], oraz Lublinem [10], prowadziła do niej droga z Lublina [11]. Razem z Dysem w XVI w. była własnością Jana z Oleśnicy [12], a miały obie te wsi wówczas 8 łanów i wspólną przynależność parafjalną — Dys [13]. Ostatni raz słyszymy o nich w 1611 r. przy okazji wizytacji kościelnej w Dysie [14]. Gdzie wieś ta leżała, wnioskujemy z pewnych danych źródłowych. Wiemy np., że w XVI w. gra-

---

1 *Rg. lustr. 1570 r.*, f. 9., 33.

2 Baliński—Lipiński o. c. pod „Lublin". 3 *Zr. dz.* XV, 29a.

4 Hieronim Łopaciński, faktyczny autor *Przewodnika po Lublinie*, wydanego pod nazwiskiem M. A. R(onikierowej) 1900 r., str. 53, bez podania źródła. Wierzymy autorowi, jednak nie zaliczamy do zaginionych już nazw poprzedniej osady, jaka na miejscu Wieniawy miała istnieć pod nazwą Niwa.

5 *K. Mp.* IV, 1482. *L. Bn.* II, 549. *Vis. 1611*, f. 540. 6 *Spis 1787* str. 453.

7 Wł. K. Zieliński, *Monografja Lublina*, Lublin 1878, str. 43. Dodam, że nazwa jej wywodzi się od dawnego imienia Dłotla, Cf. Taszycki, o. c. 71.

8 *A. C. L.*, f. 38 v., rok 1428. 9 *Arch. Sang.* V, 12, rok 1447.

10 *Liber privil. civ. Lublin*, f. 37, gdzie jest akt określający granice Lublina z Dysem i Dłotlicami.

11 *L. Bn.* I, 199. II, 536. 12 *Źr. dz.* XIV, 348. 13 *Vis. 1611*, f. 540 r.

14 *Liber priv. civ. Lublin*, l. c.

nica posiadłości Lublina od północy prawadziła od drogi Lublin—Ciecierzyn do drogi Lublin — dwór Dłotlice, stąd do drogi Lublin — Dys, stąd do drogi Lublin — Jakubowice (Końskie) [1]. Ponadto z aktu sądu podkomorskiego z 1447 r. [2] dowiadujemy się, że z Dłotlic do Ciecierzyna płynęła rzeka, podobnie jak z Jakubowic Końskich do Dysa [3]. Dzisiaj nad rzeką Dyską leżą wspomniane miejscowości w następującym porządku, najdalej na zachód wysunięte są Jakubowice Końskie, od nich na wschód leży Dys, na wschód od niego Ciecierzyn. Lublin leży na południe od Dysa. Ponieważ między Ciecierzynem a Dysem obecnie niema żadnej osady, a dowody przekazane w wyżej wspomnianych dokumentach mówią, że Dłotlice leżały między Dysem a Ciecierzynem nad Dyską, że w XVI w. miały dwór połączony z Lublinem osobną drogą (na wschód od niej biegła droga Ciecierzyn—Lublin, a na zachód Dys—Lublin), że należały do parafji w Dysie, że w XVI w. już się gospodarczo z Dysem zlewać zaczęły, lokalizujemy Dłotlice we wschodniej części dzisiejszej wsi Dysa, w miejscu, gdzie leży folwark (może to ów dwór w Dłotlicach), w przekonaniu, że Dys rozciągnął swoją własną nazwę i na wchłoniętą osadę.

Dobieszów (20) leżał obok Świeciechowa nad Wisłą i był w XV w. własnością biskupstwa krakowskiego [4]. Stara to była wieś, już XII w. dochody z niej pobierała kolegjata sandomierska [5]. Ostatni raz występuje na początku XVI w. (ale przed 1523 r.) [6], kiedy to opisano granice Rachowa z Świeciechowem, Wolą Świeciechowską i Dobieszowem. Później nie mamy o tej wsi żadnej wzmianki. Nie mamy żadnych podstaw do wnioskowania, że zniszczyła ją całkowicie Wisła [7]. Ostatnio lokalizowano ją na północ od Świeciechowa [8], z czem możnaby się ostatecznie zgodzić, uważając, że złączyła się ona z Świeciechowem, jako że obie te osady były własnością biskupią i nie było tem samem poważniejszych przeszkód do połączenia się. Nie wykluczone jest jednak, że leżała na południe od Świeciechowa, skoro mogła w 1523 r. graniczyć z Rachowem, a co trudne jest do zrozumienia, gdyby leżała od Świeciechowa na północ.

W parafji wąwolnickiej w XV w. były dwie wsi o podobnej nazwie, „Drzewcza" i „Dzewcza Góra" [9]. Pierwsza była wsią, zamieszkałą przez liczną szlachtę z rodu Jastrzębców i Nałęczów, druga (123) własnością prepozyta wąwolnickiego. Długosz podaje, że ta druga niegdyś należała do

---

[1] *Arch. Sang.* V, 12. [2] *Arch. Sang.* V, 14.

[3] *L. Bn.* I, 323, 402, II, 510. [4] *K. Mp.* I, 2. [5] Biblj. im. Łopacińskiego, *rkps. 629.*

[6] *Słow. geogr.* XV, 415, „zapewne zniszczona przez wylewy Wisły".

[7] Stefan Inglot, *Stan i rozmieszczenie uposażenia biskupstwa krak. w połowie XV w.*, Lwów 1925, mapa.

[8] *L. Bn.* II, 569—570. [9] *K. K. Kr.* I, 34, zatwierdzenie z 1252 r.

klasztoru sieciechowskiego, jako darowana przez księcia Henryka (sandomierskiego w XI w.), ale niewiadomo, w jaki sposób przeszła w posiadanie prepozytury wąwolnickiej. O tem nadaniu wiemy i skądinąd [1], uważamy więc Dzewczą Górę za osadę starą. Ale i Drzewce, nazywane także Drzewcza [2], już od początku XV w. występują [3]. Nie mamy wprawdzie dowodu na to, ale podobnie jak się to stało z Jastkową Dąbrową, wsią opactwa sieciechowskiego obok Garbowa, rozebraną niejako przez sąsiadów, Dzewcza Góra znikła, wchłonięta przez Drzewce, tem więcej, że była wsią duchowną, a Drzewce miały przecież licznych właścicieli, napewno pożądliwem okiem patrzących na otaczające ich włości duchowne. Potwierdza to fakt, że najwyższy punkt w tej okolicy ◁ 227 leży we wsi Drzewce, na południowym jej krańcu. Jest to napewno miejsce dawnej Dzewczej (dziewiczej?) Góry. Mało jest prawdopodobne, by Dzewcza Góra przyjęła w XVI w. inną nazwę [4].

Kraśnik wchłonął jeszcze przed XV w. wieś Gramlinicę (34). Była to niegdyś wieś parafjalna, zamieszkała prawdopodobnie przez drobną szlachtę zagonową. Skorośmy wyżej dawną wieś Bieliny utożsamili z dzisiejszą Pasieką, a wiemy, że role kmiece w Gramlinicy ciągnęły się od młyna wójta kraśnickiego aż do folwarku klasztornego Bieliny, umieszczamy Gramlinicę między Kraśnikiem a Pasieką [5], jednak na lewym brzegu Wyżnicy w przekonaniu, że role Pasieki przechodziły z prawego również na lewy brzeg tej rzeki.

Jak meteor błysnęła w XVI w. osada, zwana Kierz (112). Może pojawiła się już przy końcu XV w., ewentualnie na początku XVI. Ponieważ w 1564 r. [6] „solvit cum Vitanow", gospodarczo z Witaniowem był wówczas zespolony, i z nim najpewniej się łącząc, byt samodzielny zakończył.

---

1 *Ziem. lub.* 20689, f. 5, rok 1431. *L. Bn.* II, 569. III, 255. *Żr. dz.* XIV, 358. XV, 46a.

2 Drzewcze, *A. C. L.* f. 82 v., rok 1428.

3 Tuż obok wsi Drzewce leży wieś Łopatki (132), która pojawia się w źródłach od 1531 r. (*Żr. dz.* XIV, 366) jako „Opatków". W 1579 r. nawet oznaczono granice między „Opatkami a Drzewczą" (*Ziem. lub.* 20859, f. 753). Nazwę mogła wziąść od Opata, coby wskazywało na jej posiadanie przez klasztor sieciechowski czy też prepozyturę wąwolnicką (ta była ekspozyturą klasztoru łysogórskiego, *L. Bn.* III, 255). Nawet i to zgadzałoby się, w XV w. niknie Dzewcza góra, w XVI pojawiają się Opatki, dzisiaj Łopatkami zwane. To jednak mniej się prawdopodobne wydaje i pozostajemy przy pierwszem tłumaczeniu.

4 Opieramy się tylko na Długosza *L. Bn.* I, 341. II, 501. III, 176. Że wieś to była dawna, wskazuje fakt płacenia przez nią dziesięciny scholastykowi sandomierskiemu, co odnosimy do XII w. Że mieszkała tam szlachta zagrodowa, wnioskujemy z wyrażenia *L. Bn.* III, 176, „milites residebant in ea habentes curias speciales et agros praediales", byli więc liczni i mieli osobne domostwa.

5 *Ks. pob.* 1564 r., par. Nowogród. Jedyny to przekaz.

6 Xyazicze, *L. Bn.* II, 541,

Księżyce (121) w XV w. były wsią bogatą, miały 20 łanów ziemi, 2 szlacheckie folwarki i 10 karczem. [1] Stanowiły one wraz z dobrami Węgielszów i Garbów jeden kompleks gospodarczy. [2] Jeszcze w 1531 r. miały 6 łanów opodatkowanych [3] i wtedy to występują po raz ostatni w dokumentach. Obfitość karczem w XV w., domów zajezdnych — hoteli ówczesnych, każe je przysunąć w pobliże samego Garbowa. Dokładnie nie możemy określić, w którem miejscu leżały, ale uważamy je za złączone obecnie z Garbowem, który już w XV w. był niejako metropolją dla nich.

Mścisław (55) prawdopodobnie już w XV w. przestał samodzielnie istnieć, bo prócz wiadomości u Długosza [4], żadnych innych o nim przekazów nie posiadamy. Że był jednak wsią starszą, wskazuje fakt płacenia przezeń dziesięciny klasztorowi łysogórskiemu. Pobieranie zaś dziesięciny przez ten klasztor na obszarze ziemi lubelskiej zaczęło się najprawdopodobniej w XIII w. Leżał w parafji kłodnickiej. Dzisiaj wieś Kłodnica stanowi prawie całość z miasteczkiem Chodlem. Ponieważ i Mścisław, i Kłodnica były w jednem wówczas ręku, mniemamy, że Mścisław ściśle się złączył z Kłodnicą, a może nawet poprzez jego terytorjum zbliżyły się ku sobie Kłodnica z Chodlem. [5]

W XV w. w parafji markuszowskiej pojawia się wieś Ostaszów (127). Ponieważ dziesięciny z niej pobierał biskup krakowski, była to osada świeżo założona, w każdym razie już po 1359 r. [6] Właściciel Ostarzowa był z rodu Lewart, a tuż obok w Markuszowie równocześnie siedzieli Ostarz i Dersław z tegoż rodu [7]. Nic nie stoi wobec tego na przeszkodzie przyjęcia tego Ostarza z Markuszowa, ewentualnie jego ojca czy dziada (imię to bowiem mogło być w tym rodzie dziedziczne), za założyciela Ostarzowa przedewszystkiem z tego względu, że była to wieś, założona najprawdopodobniej w XV w. W XVII w. istniała jeszcze ona [8], poczem znikła zupełnie. Domyślamy się, że wchłonął ją Markuszów bez jakiegokolwiek śladu.

Piaseczna Wola (32) w XV w. była dużą wsią, skoro miała 22 łany. Należała do parafji kraśnickiej [9]. Tyle też tylko o niej wiemy. Przypuszczamy, że już gdzieś w XVI w. złączyła się z Piaskami (33), by potem wraz z niemi stać się przedmieściem Kraśnika.

---

[1] Xanzicze, *Ziem. lub.* 20820, f. 332.

[2] *Źr. dz.* XIV, 348. [3] *L. Bn.* II, 546, III, 253.

[4] Nie jest niemożliwe założenie Chodla na gruntach wsi Mścisław.

[5] *L. Bn.* II, 572. Według dekretu biskupa krak. Bodzanty z r. 1359, *K. Mp.* III, 720, dziesięciny z wszelkich nowizn odtąd miał pobierać biskup krakowski.

[6] *L. Bn.* III, 245. [7] *Źr. dz.* XV, 30a.

[8] *L. Bn.* I, 341. II, 500. [9] *Ziem. lub.* 20696, f. 303, rok 1419.

Pogorzały Staw (89) na początku XV w. był wsią bardzo dużą (sprzedano ją za 300 grzywien groszy praskich)[1] i lokowaną[2]. Leżał nad doliną rzeczną, u spływu Kozicy z Giełczwią, w miejscu, gdzie dawniej musiała być znaczna przestrzeń zalana. W chwili zakładania tu wsi żyła jeszcze pamięć owego stawu, skoro wieś nazwano pogorzałym, t. j. zanikłym, wyschniętym stawem. Kiedy obok założono Piaski, później luterskiemi nazwane, niewiadomo. Powstały one najpewniej w XV w., może w połowie, odrazu jako miasteczko, na gruntach wsi Pogorzały Staw[3], powoli przygniatając sobą dużo starsze osady, jak Giełczew, Kębłów, Pogorzały Staw. Ten ostatni, jako najbliższy, wciągły one zczasem w siebie zupełnie. Ostatni raz występuje Pogorzały Staw pod koniec XVIII w.[4]

W Jastkowie nad Dyską, na zachód od Dysa, były w XV w. 3 folwarki szlacheckie[5]. Wiemy, że w 1463 r. mieszkała tutaj z swoimi synami wdowa po jakimś Prandocie[6]. Najpewniej jeden z tych folwarków po mężu Małgorzaty Prandocinem (116) się nazywał. Może był nawet osadą wiejską, boć inaczej byłby go Długosz w *Liber beneficiorum* nie umieszczał[7]. Ponieważ później już nie występuje, musiał zostać wcielony do Jastkowa i przestał istnieć jako odrębna osada.

Zemborzyce (73) wchłonęły w siebie wieś Sulisławice (74). Obie były wsiami królewskiemi[8]. Skoro w XV w. wieś Konopnica (75) graniczyła z Sulisławicami w ten sposób, że granice te zaczynały się nad sadzawką w Chłopiu (76), a więc nad Bystrzycą, tuż na południe od Lublina, i ciągnęły się na południe aż do granicy między Konopnicą a Zemborzycami, to Sulisławice, wieś samoistna (dokument wyraźnie „villa" je nazywa), musiały leżeć między Chłopiem a Zemborzycami i to na lewym brzegu Bystrzycy.

---

1 *A. C. L.*, f. 59 r., rok 1430. *Ziem. lub*. 20688, f. 283, rok 1431.

2 W *L. Bn.* II, 548, Piaski są miasteczkiem i parafją. Parafję przeniesiono tu z sąsiedniej Giełczwi (90), bo Długosz podaje: „Pyassek alias Gyelczew oppidum", wymieniając, wśród przynależnych do tej parafji osad i Pogorzały Staw, i Giełczew. Ta ostatnia wieś była starą parafją, cf. *M. P. V.* I, 173, rok 1325.

3 Biblj. im. Łopacińskiego, *rkps. nr. 270*, str. 21—22.

4 *L. Bn.* II 541. 5 *Ziem. lub.* 20691, rok 1463.

6 *Rkps L. Bn.* II, f. 132 v., dopisane na marginesie, ale ręką Długosza, jak zbadałem. Nie wiadomo tylko, dlaczego wydawcy, podając do druku tyle innych marginesowych dopisków, tego specjalnie w tekst nie włączyli.

7 Jedynem źródłem jest dyplom pergaminowy w Biblj. im. Łopacińskiego (*rkps. nr. 45*). Jest to akt graniczny z 1459 r., wystawiony przez podkomorzego Jana Kuropatwę. Granice między wsią Konopnicą (własność miasta Lublina) a wsiami królewskiemi, Sulisławicami i Zemborzycami, zaczynały się na brzegu sadzawki w Chłopiu, „abinde, quo rectius nobis fore videbatur, inter limites praedictorum (!) haereditatum Sulyslawycze et Conopnycza quousque pervenimus ad parietem villae suprascriptae Zamborzycze" i t. d.

8 *L. Bn.* I, 193.

Dlatego na lewym brzegu, ponieważ role sulisławickie, graniczące z konopnickiemi, leżały na lewym brzegu, przeto i wieś napewno. Ponieważ nie mamy żadnych danych ani wcześniejszych ani późniejszych o tej wsi, przeto uważać ją należy za zjednoczoną z Zemborzycami. Dzisiaj na północ od wsi Zemborzyce aż do Lublina niema żadnego oddzielnego skupienia osiedli ludzkich. Sulisławice więc leżały w tem miejscu, gdzie obecnie znajduje się północny kraniec wsi Zemborzyce (dalej na północ, a bliżej Lublina leżała wieś Chłopie, o czem w następnym rozdziale). Możliwe, że gdyby istniały obfitsze dane, zmienićby należało powyższą lokalizację odpowiednio, ale tymczasem to jedynie wydaje się prawdopodobnem i jedynem określeniem położenia Sulisławic i ich późniejszych losów.

Bardzo niewiele wiemy o Szczepanowie (24). Długosz tylko mimochodem o nim wspomina, gdy wylicza sąsiadujące z Popowem osady (Szczepanow, Basszunya, Wałowice)[1] i gdy omawia uposażenie klasztoru braci szpitalnych św. Ducha w Sandomierzu, którego własnością była ta wieś.[2] Pozatem wiemy jeszcze, że w XVI w. „Valovicze et Szczepanów" razem płaciły podatek od 4 łanów[3]. Ponieważ leżał obok Wałowic, a nawet z niemi gospodarczo był niejako złączony, najpewniej z niemi w jedną zlał się całość, tem więcej, że sąsiadował przecież z Popowem, a należał do parafji świeciechowskiej.

Świrska Wola (175) jako wieś należała w 1431 r. do parafji czemiernickiej[4]. W 1468 r. dostaje się Konińskim[5]. W dwanaście lat później[6] dokładniejsze już mamy o niej wiadomości. Wówczas to synowie Mikołaja Pszonki, który posiadał Strzeszkowice, Charłęż i Świerze, podzielili między siebie na nowo majątek ojcowski z tem, że najstarszy otrzymał Świerze i „Wolyą Szwierszką". Nie wspomniano, by Mikołaj Pszonka posiadał i Wolę Świrską, jakkolwiek mamy dowody na jej istnienie już w 1431 r. Wyrażenie, że syn jego otrzymuje „antiqua villa", można rozumieć jako podkreślenie jednej całości, jaką już wówczas obie te wsi stanowiły. Dlatego też zapewne później nic o Woli Świrskiej nie słyszymy, gdyż się złączyła z Świerzem.

Przy omawianiu Księżyc (121) wspomniano już, że Księżyce razem z Garbowem i Węgielszorem (120) stanowiły jeden kompleks dóbr[7]. Długosz o tej ostatniej miejscowości też wspomina, zaznaczając, że w Garbowie „septem tabernae haeredis vocantur Wangelszow, Xanszicze"[8].

---

[1] *L. Bn.* III, 53—4. [2] *Żr. dz.* XIV, 356. [3] *A. C. L.*, f. 69 v.
[4] *Ziem. lub.* 20820, f. 332. [5] *Ossol rkps. 60*, f. 32 r.—34.
[6] Wygnelzow, *Ziem. lub.* 20820, f. 332, rok 1468.
[7] *L. Bn.* II, 541. [8] *Ibid.* III, 250.

W okolicach Garbowa miał dawniej klasztor łysogórski swoje dobra, a śladem tego jest wzmianka [1], że dawniej płaciły te obszary dziesięciny temuż klasztorowi. Wobec tego możemy uważać „Wangiercze", wymienione między wsiami klasztornemi, które 1351 r. otrzymały prawo średzkie, za Węgielszów [2]. Skoro zaś już Długosz znał pod tą nazwą tylko 7 karczem w Garbowie, najwidoczniej w XV w. Węgielszów został wcielony do Garbowa, podobnie jak i Księżyce.

Wola Wilkołaska (30) powstała już po wspomnianym wyżej dekrecie biskupa krakowskiego Bodzanty, czyli po r. 1359, ponieważ w drugiej połowie XV w. kmiecie płacili dziesięcinę biskupowi krakowskiemu [3]. Pierwszy raz występuje ona w 1433 r. jako wieś królewska w zastawie [4]. Ostatni raz widzimy ją jeszcze w 1611 r. [5] Ponieważ Wilkołaz (31) był już parafją w 1325 r. [6], musi być osiedlem bardzo dawnem. Wskazuje zresztą na to i jego topograficzna nazwa (wielkie łazy). Ma on obecnie kształt kąta rozwartego (około 120°) i tak jest położony, że ramię poziome biegnie z zachodu na wschód, drugie prawie południkowe ma kierunek północno-wschodni. Leży nad małą strugą, nad którą „łazy", t. j. mokre łąki, mogły być i są jeszcze w tem właśnie ramieniu poziomem, o kierunku zachodnio wschodnim. Tu też tylko mógł powstać właściwy Wilkołaz. Nie mógł zaś powstać wyżej, w tem ramieniu północno-wschodniem, bo nigdy dawne osadnictwo nie zaczynało się od źródeł rzek, czy strumieni, ale z dołu ku nim właśnie dążyło. Dlatego ramię to musi być młodszego pochodzenia. Uważamy je za dawną Wolę Wilkołaską w XVII w., złączoną z Wilkołazem i odtąd razem z nim stanowiącą jedną osadę.

Nie wiele możemy powiedzieć o Woli Brzeźnickiej (171), jedynie to, że istnieje obok Brzeźnicy w 1531 r. [7] poczem ginie, najpewniej złączona z swoją macierzą.

Podobnie stać się musiało z Wolą Kowalską (57) w XV w. [8], która zlała się w całość w Kowalą (58).

Analogicznie Wola Baranowska (144) złączyła się w XIX w. z Baranowem [9].

Wola Fajsławska (91) tylko przez jeden wiek w źródłach widnieje, mianowicie w latach 1676, 1721 i 1787. [10] Założona na obszarze Fajsławic, jak sama nazwa na to wskazuje, z niemi też zlać się musiała.

---

1 *K. D. P.* III, 231, pisownia Wangiercze jest tylko błędem pisarza.

2 *L. Bn.* II, 552.

3 *A. C. L.* f. 87 r. i *K. Mp.* IV, 1384, rok 1440; *Ziem. lub.* 20691, rok 1464.

4 *Vis. 1611*, f. 535. 5 *M. P. V.* I, 173. 6 *Źr. dz.* XIV, 351.

7 *L. Bn.* III, 248. 8 Tylko Heldensfeld, sect. 169.

9 *Źr. dz.* XV, 5a. *Vis. 1721*, p. 144. *Spis 1787*, str. 433. 10 *L. Bn.* II, 547.

Wola Jeżowska (53) połączyła się z swoją macierzą Jeżowem, obok którego w połowie XV w. powstała [1].

Wola Kolechowska (166) powstaje najpewniej na początku XVI w. obok Kolechowic, skoro istnieje już w 1531 r. [2] Przyłączona w 1548 r. do lokowanego miasta Ostrowa [3], po 1570 r. już więcej samodzielnie nie występuje.

Wola Łucka (160) weszła w obszar Łucka, obok którego pojawia się w 1564 r. [4] po raz pierwszy, a w 1676 r. [5] po raz drugi i ostatni.

Wola Mełgiewska (99) raz tylko występuje w XV w. i to razem z Mełgwią [6], z nią też złączyć się musiała.

Wola Płońska (130) zlała się z Płonkami [7] w XVIII w., a Wola Trębaczowska (111) z Trębaczowem w XV w. [8]

Wólka Wierzbicka (27) pod koniec XVIII w. [9] złączyła się z Wierzbicą, jakkolwiek była starem osiedlem. Występuje bowiem od połowy XV w. [10], zwana raz Wolą, raz Wólką Wierzbicką [11], to znów samą Wolą, czy Wólką [12].

Zagrody Serockie (157) dziś stanowią zapewne część rozrośniętego Serocka. Występuje obok niego tylko raz w XVIII w. [13]

Zabuzie (151) już w chwili pojawienia się w źródłach w XVII w. było „in villa Abramow inclusa" [14]. Występuje potem jeszcze w XVIII w. [15], w XIX w. już znika, ściśle łącząc się z Abramowem.

To są więc miejscowości, które właściwie nie zaginęły, ale istnieją nadal, tylko bez samodzielności i nazwy. Niewątpliwie wykaz ten dałby się rozszerzyć nawet na podstawie materjału tutaj wyzyskanego, a cóż dopiero, gdyby wykorzystać wszelkie niewydane, a niedostępne jeszcze źródła.

V.

Przed omówieniem osad zaginionych w pełnem tego słowa znaczeniu, t. j. takich, na miejscu których obecnie żadna inna osada się nie rozpościera, musimy wspomnieć o tych, które niegdyś już „zaginęły", lecz znowu się odbudowały.

Jedną z nich, Mniszek (12), opisano już wyżej między osadami o nowych nazwach, konkludując, że wieś ta między rokiem 1262 a 1373 całkowicie

---

1 *Źr. dz.* XIV, 351. 2 *Rg. lustr. 1570 r.*, f. 96. 3 *Ks. pob.* 1564 r., par. Łuck.
4 *Źr. dz.* XV, 28a. 5 Biblj. im. Łopacińskiego, *rkps. nr. 270*, rok 1428.
6 *Vis. 1748* f. 42 r. 7 Tylko *A. C. L.* f. 81 v., rok. 1428.
8 Ostatni raz *Spis 1787*, str. 449. 9 Biblj. im. Łopacińskiego, *rkps. nr. 65 b.*
10 *Źr. dz.* XIV, 358. *Vis. 1748* p. Boby. *Spis 1787*, str. 449. Biblj. im. Łopacińskiego.
11 *Vis. 1592*, f. 472 r. *Vis. 1611*, f. 534. *Vis. 1721*, p. 636.
12 *Spis 1787*, str. 435. 13 *Źr. dz.* XV, 42 a.
14 *Spis 1787*, str. 439. 15 Heldensfeld, sect. 171.

jednak nie zaginęła, ale że jakiś ślad, młyn najprawdopodobniej, po niej pozostał, koło którego skupiła się potem w 1425 r. lokowana nowa osada, zwana odtąd już, nie jak dawniej Tuczyną, ale Mniszkiem od właścicielek klarysek krakowskich.

Drugą taką odbudowaną wsią jest Nadrybie (104). W XII w. znany fundator bożogrobców w Miechowie, Jaksa, darował ją z innemi wsiami klasztorowi sieciechowskiemu [1]. W XV w. jednak wieś ta znikła. Długosz opisując jeziora Polski, położenie jeziora Nadryb określa względem Łęczny (= Stara Wieś — 107) [2], a gdzieindziej zupełnie wyraźnie pisze, że wieś Nadrybie niegdyś do parafji Łęczna—miasto (110) należała, lecz od dłuższego czasu opuszczona, zaginęła bez śladu w terenie, a jezioro jedynie jej nazwę zachowało [3]. Na początku XVI w. nastały dla klasztoru sieciechowskiego pomyślniejsze czasy (a może zaważyło to niemało, że ziemie te do XV w. były rubieżą pograniczną, podczas gdy za Jagiellonów znalazły się w środku kraju), skoro mógł on tu miasto Puchaczów założyć, a ponadto wznowić i zaginioną wieś Nadrybie. W 1531 r. „Nadryb monachorum" płaci podatek od 3 łanów [4]. O wsi tej piszą wszystkie akta wizytacyj kościelnych od początku XVII w. [5] Na początku XIX w. jest to już olbrzymia na owe czasy wieś, licząca 67 zamieszkałych domostw [6].

Te osady, które już całkowicie zaginęły, podzielimy sobie na 3 grupy według domniemanych i rzeczywistych przyczyn zaginięcia. Pierwszą grupę stanowić będą osady, zaginione wskutek przyczyn natury przyrodniczej; za takie uważać będziemy wylewy rzek, wzrastające zabagnienie, ewentualnie brak wody, spowodowany prawdopodobnie obniżeniem się poziomu wód gruntowych. Drugą grupę zaginionych osad zestawimy na podstawie przyczyn gospodarczo-społecznych, a więc wzrostu jakiegoś większego ośrodka w pobliżu, upadku znaczenia właściciela danego obszaru, zmiany stosunków społecznych, zmiany systemu gospodarczego. Grupę trzecią, nieliczną zresztą, uczynią osady zaginione z przyczyn nam całkowicie nieznanych, ani nie dających się nawet wywnioskować na podstawie dotychczas posiadanych materjałów.

Zaczynamy od tych, które zniszczone zostały przez wylewy Wisły. Omówimy je w porządku alfabetycznym. Pierwszy jest Czupel (62), który powstał przed 1707 r. a znikł po 1804 r. [7] W miejscu gdzie ostatnio był jeszcze na mapie zaznaczony, dzisiaj widnieje niski, piaszczysty, zalewany falami brzeg Wisły.

---

[1] *K. K. Kr.* I, 34. [2] *Hist. Pol.* I, 33. [3] *L. Bn.* III, 271. [4] *Źr. dz.* XIV, 352.
[5] *Vis. 1611*, f. 539 r. *Vis. 1721*, p. 160. *Vis. 1748. Spis 1787*, str. 438.
[6] Heldensfeld, sect. 233.
[7] *Spis 1787*, str. 448. Heldensfeld, sect. 133.

Goszcza (60) już na początku XIV w. była wsią parafjalną [1], lokowaną na prawie niemieckiem [2]. W połowie XV w. przechodzi w posiadanie klasztoru łysogórskiego [3]. Po raz ostatni występuje w połowie XVIII w. [4], poczem niknie. Umiejscowiamy ją na wyspie wiślanej na zachód od Solca, opierając się na tem, że od XV do XVIII w. należała do parafji w Solcu (Solec leży na lewym brzegu Wisły na południowy-zachód od Goszczy) i leżała najwidoczniej na lewym brzegu Wisły, sąsiadując z Jarentowicami, leżącemi wówczas na lewym brzegu [5], z Braciejowicami i Zakrzowem, leżącemi na wyspie [6] i z Głodnem [7]. Zmiany w korycie Wisły, jakie się tu dokonywały do XVIII w., zniszczyły całkowicie tę wieś, zostawiając po niej jedynie nazwę kępie wiślanej. Na tej to kępie benedyktyni założyli w 1789 r. nową wieś i nazwali ją mianem tej kępy: Kępą Gostecką [8]. Że na tej kępie dawna Goszcza leżała, widać i z poprzednio wspomnianej przynależności parafjalnej, z sąsiedztwa, jak i z nazwy przetrwałej owej kępy, oraz z prawa własności, jakie do owego obszaru posiadali Benedyktyni. Pod koniec XVIII w. [9] widoczny jeszcze był w tem właśnie miejscu, gdzie wyspa wiślana na mapach się mieści, a na niej nowa wieś, Kępa Gostecka, jeden objekt, nazwany „Chałupa Goszcza". Może wówczas był to już ostatni widomy ślad zniszczenia całej, niegdyś ludnej osady.

Jaworzec (135) podobno Kazimierz Sprawiedliwy nadał premonstratenskom zwierzynieckim, na tej przynajmniej podstawie posiadały go one w XVIII w. Miał do niego i las jakiś w XVII w. należeć [10]. Znikła ta wieś jednak zupełnie jeszcze przed połową XV. w., skoro Długosz już nie wie, gdzie mogła leżeć, wie tylko, że Wisła ją pochłonęła [11]. Umieszczamy ją w dolinie Wisły w tem wiejscu, gdzie między Kazimierzem a Puławami jest ona dostatecznie szeroka, i gdzie wskutek tego mogły nastąpić zmiany w korycie rzeki, które spowodowały zagładę wsi.

Takiemu samemu losowi uległa i Krępa (65), tylko nieco później od Jaworca. Była ona własnością tego samego klasztoru, i ten sam władca miał mu ją darować. W XV w. istniała ona jeszcze, była wsią królewską, należała do parafji kazimierskiej [12]. Ponieważ krępa oznacza to samo co grąd,

---

1 *M. P. V.* I, 309, rok 1325. II, 374, 432. Do tej wsi odnosimy powyższe wzmianki na podstawie sąsiedztwa, w jakiem wymienione są w spisach kolektorów.

2 *K. Mp.* II, 602 rok 1330 jako Costcza.

3 Gacki o. c. 211. 4 Gosia *Vis. 1748*, f. 138 r.

5 Należały do parafji Chotcza *L. Bn.* III, 243, podobnie jak i Zakrzów.

6 *L. Bn.* II, 573. III, 241. 7 *K. Mp.* IV, 1243. 8 Gacki o. c., str. 240—8.

9 *Mappa szczególna* Karola de Pertheès'a. 10 *K. K. Kr.* I, 40 z r. 1254.

11 *L. Bn.* III, 59, 72. 12 *L. Bn.* II, 554. III, 72.

t. j. „wyniosłość suchą, sterczącą nad przyległemi moczarami” [1], szukać jej musimy w takiej okolicy, gdzie jakieś mokradła mogły wówczas istnieć tem więcej, że ostatnie o niej wiadomości mamy z końca XV w. Skoro należała do klucza dóbr kazimierskich, nie mogła leżeć zbyt daleko od tego grodu. Z drugiej strony w okolicach Kazimierza, loessowych i pagórkowatych, gdzie zatem wody przy silnym spadku z reguły nie tworzyły zastoisk i nie zabagniały terenu, mokradła mogły się wytworzyć tylko w dolinie Wisły. Dlatego Krępę umieszczamy w dolinie Wisły na obszarze zalewowym, ale niedaleko Kazimierza.

Komorzyn (16) był w XV w. wsią w parafji borawskiej, na prawym brzegu Wisły. Już wówczas tracił on role pod naporem Wisły. Wsią był dosyć dawną, skoro dziesięciny zeń pobierał archidjakon sandomierski [2]. Istniał jeszcze w 1531 r., nawet 1592 r. [3] Ponieważ w XV w. obok niego leżał folwark szlachecki „Falowicze”, t. j. dzisiejsze Chwałowice (14), wiemy, że koło tej osady szukać go należy. Skoro nad Wisłą, bo ta rzeka role zabierała, to nie gdzieindziej tylko prosto na zachód od Chwałowic. Znikł całkowicie w XVII w., skoro ostatni przekaz pochodzi z końca XVI w. Ludność jego najprawdopodobniej przeniosła się na obszar dawnego folwarku Chwałowice, dając początek nowej wsi.

Kudłów (141) zjawia się w XVII w. [4], istnieje i w XVIII [5], pokazuje go *Karte von Westgalizien* Heldesnfelda, także i *Mapa topograficzna.* Po 1840 r. niknie zniszczony przez wylewy rzeki. Tuż obok Kudłowa należałoby umieścić i Matygi, która to wieś od początku XVIII w. występuje [6]. Na początku XIX w. liczyła jeszcze 9 dymów [7], a dzisiaj, też dzięki atakom Wisły, spadła do rzędu folwarków, by w krótkim już zapewne przeciągu czasu powiększyć liczbę prawdziwie zaginionych osad.

Mappa szczegulna Pertheès'a tuż na południowy zachód od Gołębia (139) uwidocznia karczmę, nazwaną Płoszczyzny (140). Nie mamy żadnych innych danych, jednak można się domyślać, że to była może już tylko jakaś resztka większej niegdyś osady (czy „Gronki”?, o czem niżej w rozdziale VI). Obecnie w tem miejscu widzimy tylko starorzecza, a żadnego śladu osady.

Pstrągi (17), przed XV w. Pstrążnicami zwane [8], były niezmiernie starem osiedlem ludzkiem, już w 1191 r. jako „Pistrasnici” wchodziły w skład uposażenia kolegjaty P. Marji w Sandomierzu [9]. Nie wiadomo, jaką drogą

---

[1] *Słow. geogr.* IV, 669.
[2] *L. Bn.* I, 194. [3] *Źr. dz.* XIV, 375. *Vis. 1592*, f. 458 r. [4] *Źr. dz.* XV, 19a.
[5] *Spis 1787*, str. 445. Heldensfeld, sect. 149.
[6] *Vis. 1748*, f. 11 r. *Spis 1787* str. 447. [7] Heldensfeld, sect. 149.
[8] Patrz str. 120 przyp. 18, 19 i 20 i str. 125 przyp. 3. [9] *K. Mp.* I, 2.

przeszły w ręce książęce, z których w 1257 r. otrzymały je klaryski zawichojskie [1]. Wieś ta otrzymała w drugiej połowie XIV w. prawo niemieckie [2], ale mimo to widocznie upadała, skoro na początku XV w. dostała się pod juryzdykcję wójta z Mniszka (12) [3]. Długosz cztery razy o nich wspomina [4], dla nas najważniejsze jest podanie sąsiadujących z niemi osad (Popowice, Borów, Komorzyn, Ochodza). Wiedząc, gdzie wszystkie te sąsiednie osady leżą, ewentualnie leżały, możemy już w przybliżeniu określić położenie Pstrągów. Wprawdzie umieszczono je nad Sanną [5], ale nie zgadza się to z opisem Długosza [6], że leżały one „iuxta lacum in quem fluvius Szanna exoneratur". Jezioro u ujścia Sanny nie mogło być niczem innem, jak tylko dużem starorzeczem Wisły, po którem obecnie na zachód od Borowa, a na południe od Kosina widnieją jeszcze olbrzymie mokradła. Ponieważ Sanna obecnie na ten mokry, a do XV w. jeszcze zalany, obszar wpływa tuż na zachód od Borowa, nie mogły Pstrągi leżeć nad Sanną między Borowem a owem „jeziorem", tem więcej zaś nie można ich umieścić na wschód od Borowa nad tą rzeką. Musimy je przeto umieścić nad tem dawnem starorzeczem, a pomiędzy czterema wspomnianemi osadami tak, że Borów leżał od nich na wschód, Komorzyn na południowy zachód, Ochodza na południe, a Popowice na zachód.

Niedaleko stąd na północ leżała ongiś wieś Świątniki (22). Na początku XV w. dostaje się ona drogą kupna w ręce biskupa Zbigniewa Oleśnickiego [7]. Ponieważ jednak Wisła zabierała jej role, założył tenże biskup nową wieś, Świeciechowską Wolę (31), włączając do niej niezabrane jeszcze przez Wisłę pola Świątnickie (4 łany). Nowa wieś miała 10 świeżych łanów. Po dawnej osadzie, Świątnikach, w drugiej połowie XV. już nawet śladu nie było [8]. Wola Świeciechowska występuje jeszcze w XVI w., a nawet i 1615 r. [9], poczem i po niej ślad ginie w źródłach. Spotka ją widocznie los ten sam, co i Świątniki. Gdzież obie te osady umieścimy? Nie na południe od Świeciechowa, jak to już próbowano [10], bo tu nie mogłaby ich zniszczyć Wisła, ale na zachód odeń w dolinie Wisły. Przed XV w. Wisła płynęła pod samym Świeciechowem, jednak już pod koniec XIV w. zaczęła się powoli przesuwać pod lewy swój brzeg, niszcząc

---

1 Pstrusznice *K. Mp.* I, 4.

2 *K. Mp.* I, 315 rok 1373. 3 *K. Mp.* IV, 1230 rok 1425.

4 *L. Bn.* I, 332, 402. II, 505. III, 314. To ostatnie najważniejsze.

5 *Słow. geogr.* IX, 252. 6 *L. Bn.* III, 314.

7 Nabyta przez sędziów lubel. od Wilhelma z Pawłowa, przysądzona biskupowi Zbigniewowi *K. Mp.* IV, 1227 rok 1425. Podobnie *L. Bn.* II, 510.

8 Opisuje to dokładnie Długosz w *L. Bn.* I, 332, II, 510.

9 Biblj. im. Łopacińskiego *rkps nr. 659.* 10 Inglot, o. c. mapa.

najpierw Świątniki, a potem nieco wyżej od nich i więcej na zachód położoną Wolę Świeciechowską.

W XVIII w. gwałtowny wylew zniszczył Wólkę (15), osadę liczącą 20 dymów, a należącą do Chwałowic (14) [1]. Leżała ona najpewniej nieco na zachód od Chwałowic.

Opodal Świeciechowa w XVI w. założono wieś, Wólkę Grędową (23) [2]. Sama nazwa „grąd” oznacza, jak to już wyżej przy Krępie zaznaczono, obszar suchy, ponad mokradła wzniesiony. Leżała więc ta osada napewno w dolinie Wisły i uległa też jej naporowi z biegiem lat tak, że niema po niej żadnego śladu. Umiejscowiamy ją hipotetycznie na północny zachód od Świeciechowa w dolinie Wisły.

Wyżej opisane osady znikły przez niszczącą działalność wody bieżącej. Następna, Królik (168), leżała pośród obszarów dzisiaj podmokłych i bagnistych i znikła w XIX w. najprawdopodobniej wskutek podniesienia się w tej okolicy poziomu wód, a tem samem wzrostu zabagnienia. Pierwszy raz występuje w 1787 r. [3], ostatni na mapie Heldensfelda, która nam ją dokładnie lokalizuje [4].

Cztery następne miejscowości znikły najpewniej wskutek braku wody, t. j. obniżenia się poziomu wód gruntowych. Wprawdzie na terenach niegdyś przez nie zajmowanych tu i ówdzie domostwo jedno czy drugie (n. p. w najbliższej okolicy Rawszyc 72) znajdujemy, ale wieś cała widocznie w takich warunkach nie mogłaby istnieć. Zresztą dzisiaj (wprawdzie jeszcze nie u nas) inne są możliwości osadnicze przy nowoczesnej technice budownictwa, oraz urządzeń, ułatwiających człowiekowi osadnictwo na terenach niezbyt temu sprzyjających, inaczej jednak było dawniej, gdy nie stosowano żadnych udogodnień, w pierwszym rzędzie nie zaopatrywano z dalsza osad w tak konieczną wodę, o ile jej brakło na miejscu, ale raczej poświęcano już istniejące osady.

W czterech poniższych wypadkach nie jest to pewne, by osady te znikły dla powodów wyżej omówionych, jest jednak bardzo prawdopodobnem, a nawet jedynem wytłumaczeniem zaginięcia tych osad.

Borek (59) istniał w XVII i XVIII w. [5] W tem miejscu, w którem go *Mappa szczegulna* Pertheès'a umieszcza, obecnie teren jest piaszczysty i wydmowy. Zdaje się więc niejako pewne, że właśnie brak wody spowodował zniknięcie tej osady po 1786 r.

Krynki (41) znane są nam tylko na podstawie jednego źródła, ale wiarogodnego [6]. Najwcześniejsza wzmianka z 1518 r. mówi, że właścicielem

---

[1] *Słow. geogr.* VIII, 799. [2] *Vis. 1592*, f. 473. [3] Spis 1787 str. 437. [4] Sect. 232.

[5] *Źr. dz.* XV, 47a. *Mappa szczególna* Kar. de Pertheès'a.

[6] *Ossol. rkps 60.*, f. 122 rok 1518; f. 22 v., rok 1541; f. 114, rok 1563; f. 109 v.—111, rok 1586.

w Giełczwi (42, w gminie Wysokie, bo druga, 90, jest w gminie Piaski luterskie) i w Krynkach był Sebastjan Pełka. Następna z 1541 r. przekazała nam imię następcy owego Sebastjana (niewiadomo tylko czy bezpośredniego), którym był Tomasz Pełka. Nieco więcej mówi nam akt ugody Jana i Stanisława Sobieskich z Stanisławem Pszonką z 1563 r. o dział w Woli Giełczewskiej (później Sobieską zwanej — 43) i Giełczwi (42). Zaznaczono w nim wyraźnie, że Krynki i Giełczew to oddzielne jednostki, i że obie strony godzące się podzielą między siebie wymienione wsi, „excepto fundo antiquo haereditatis villae antiquae desertae dictae Krinki", które miały przypaść Pszonce. Pomiary i ustalanie granic w związku z wspomnianą ugodą z 1563 r. odbyły się w dwa lata później i tu bardzo interesujący nas szczegół zauważamy: na pewnej długości granice biegną przez „potok, z Giełczwi do Woli Giełczewskiej płynący". Skoro potok płynął bezpośrednio z Giełczwi do Woli, to niebyło wówczas między niemi żadnej osady, a tem bardziej i nasze Krynki nie mogły tu leżeć. Leżały one w miejscu, gdzie ów potok wypływał, na zachód od Giełczwi, a dlatego tam, ponieważ nazwa wsi wywodzi się od krynicy, t. j. źródła [1], i każe nam szukać we wsi jakiegoś większego źródliska. Jedynem źródłem takiem może w danym wypadku być źródło rzeki Giełczwi. W 1563 r. wieś była już opuszczona, a charakterystyczne jest nazwanie jej „starą", może nawet i dla zaznaczenia jej starszeństwa od Giełczwi. W 1586 r. jedyny dowód istnienia tutaj kiedyś wsi odrębnej stanowić będzie nazwa niwy „na Krynkach wsi". Czy jednak wieś ta naprawdę zaginęła, czy też może wchłoniętą została tylko przez Giełczew? Dostatecznym dowodem odrębności i zaginięcia wsi wydają się nam wyrażenia: „villa antiqua deserta", czyli że była to wieś opuszczona, oraz „na Krynkach wsi", co oznaczało, że na miejscu dawnej wsi wówczas role już tylko były. Ponadto źródliska rzeczki nie leżą obecnie w samej wsi Giełczwi, jak to być powinno, gdyby Krynki w jej obszar weszły, ale powyżej niej. Jedynem możliwem wytłumaczeniem zaginięcia Krynek wydaje się nam obniżenie się poziomu wody gruntowej, co przy sąsiedztwie silnej, a dogodniej położonej osady Giełczwi mogło w rzeczywistości spowodować tak szybki upadek wsi, a w ślad za tem i jej całkowite zaginięcie.

Ochodza (13), wspomniana już przy okazji omawiana Pstrągów, występuje w źródłach od XV w., ostatni raz w 1786 r. [2] Zdaje się, że już od XVI w. upadać zaczęła, skoro w księgach poborowych zapisano ją nie samodzielnie ale łącznie z Komorzynem i Witkowicami. Leżała o dwa kilo-

---

[1] Brückner, o. c. 274.

[2] *L. Bn.* III, 313—4. *Źr. dz.* XIV, 375. Vis. 1592 f., 458 r. jako Ochodzow. *Źr. dz.* XV, 8a. Ostatni raz na *Mappie szczegulnej* Pertheès'a.

metry na wschód od Chwałowic, na mapie Portheès'a dokładnie (jako Ochodzów) umiejscowiona. Podobnie jak Borek wskutek braku wody upaść musiała, bo i tutaj piaski są typowem zjawiskiem krajobrazowem.

Pewną trudność przedstawia lokalizacja wsi Rawszyce (72). Wiadomości o niej mamy bardzo skąpe. W 1437 r. jakiś „Zamborza de Rawszicze obligavit nobili Petro de Smylow (= Ćmiłów — 86) in Rawszicze incipiendo a graniciebus Wrotkowiensibus ad granicies Zamborzicze" [1]. Wiemy, że w 1462 r. burgrabią zamku w Kazimierzu był „Stanislaus Kostka de Rawszyce" [2]. W drugiej połowie XV w. „Raphycze" należały do parafji zemborzyckiej, miały role kmiece i 2 folwarki szlacheckie [3]. W 1531 r. „Rafsicze" należą do parafji w Krężnicy Jarej i 3 łany w nich posiada szlachta [4]. Niewiele to wszystko nam daje. Domyślać się jedynie możemy, że skoro równie dobrze mogły należeć do parafji zemborzyckiej jak i krężnickiej, a dzisiaj między temi obiema parafjalnemi wsiami niema prawie żadnej przerwy w zasiedleniu, mogły Rawszyce zlać się w całość z obiema sąsiedniemi wsiami, albo też z jedną z nich. Czy tak jednak rzeczywiście było? Najwięcej podaje nam pierwsza notatka, bo mówi, że wieś ta graniczyła z Wrotkowem i Zemborzycami. Obie te wsi były królewską własnością [5]. Rawszyce były własnością prywatną i miały nawet 2 folwarki szlacheckie [6]. Oddanie w 1437 r. w zastaw pewnej części Rawszyc (niestety nie wiemy, czy roli uprawnej, czy lasów, ale pewniej roli) właścicielowi Ćmiłowa musiało być korzystne dla tego ostatniego, bo on był wierzycielem, a tem samem napewno domagał się tej części ziemi swego sąsiada, do której mógł mieć łatwy dostęp. Ponieważ zaś role rawszyckie graniczyły z wrotkowskiemi, musiały leżeć na prawym brzegu rzeki Bystrzycy, a wówczas dotykałyby i ról zemborzyckich, a ponadto jeszcze i ćmiłowskich. W takim razie Rawszyce nie zostały włączone do Zemborzyc ani do Krężnicy Jarej, ale zaginęły, jako osada leżąca na prawym brzegu Bystrzycy, na południe od obecnej wsi Zemborzyce, jak to z wyżej określonego sąsiedztwa tej wsi wynika. Wprawdzie na południe i południowy wschód od Zemborzyc na prawym brzegu Bystrzycy jest obecnie kawał ziemi niezalesiony, ale nie jest pewne, czy takim był w XV, a nawet w XVI w. Zdaje się jednak, że ten właśnie teren był miejscem, gdzie leżały Rawszyce. Gleba tu pia-

---

1 *Ziem. lub.* 20689 f. 227.

2 *Ziem. lub.* 20692 f. 37. Kostka użyte tu jako nazwisko. Dzięki zestawieniu imienia z tem nazwiskiem już w XV w. i podobieństwa do św. Stanisława Kostki zapisał ks. Kozicki tę osobistość w wypiskach swoich.

3 *L. Bn.* II, 543. 4 *Żr. dz.* XIV, 364.

5 *L. Bn.* I, 199. II, 543. *Rg. lustr. lub. 1570 r.*, f. 25.

6 Właściciel należał do rodu Nowinów. *L. Bn.* l. c.

szczysta, wysokość względna nad poziomem Bystrzycy do kilkunastu metrów, kiedy więc poziom wód gruntowych się obniżył, wieś w niedogodnych warunkach powoli się wyludniła, aż wogóle przestała istnieć.

W ostatnich setkach lat w okolicach dawniej lesistych, a obecnie już gęsto zaludnionych i tem samem wylesionych klimat się zmienił. Stał się suchszy, różnice między maksymami letniemi a minimami zimowemi wzrastają tak, że ten proces obniżania się wód gruntowych jako głębsza przyczyna zanikania całych wsi jest zupełnie możliwy.

Niżej opisane osady znikły z powodu przewagi większych, a sąsiadujących z ziemi miejscowości. I tak Bzieniec (69) w XV w. graniczył z Jaroszewicami [1] (dzieliła je tylko rzeczka, Bzieniec się nazywająca) Wiemy ponadto, że 1452 r. Piotr Pszonka z Babina otrzymał prócz połowy Babina także i połowę karczmy z połową jej roli w Bzieńcu [2]. Leżał nasz Bzieniec na północ od Jaroszewic, najpewniej w kącie utworzonym przez rzeczkę, od Matczyna płynącą, i Bzienik. Nie jest jednak pewne, czy to była wieś w całem tego słowa znaczeniu. „Haereditas" bowiem nie musi wsi oznaczać. Skąpe wiadomości, jakie posiadamy o nim, nie pozwalają dokładniej przeniknąć jego tajemnicy. Jeśli był osadą, mógł zniknąć pod wpływem rozrostu Jaroszewic.

Na południe od Lublina leży na prawym brzegu Bystrzycy wieś Wrotków. Długosz zupełnie prawie o niej nie mówi, może dlatego, że była królewszczyzną, wspomina jedynie, że wieś Dziesiąta (84) graniczy „cum Wrothkowicze regia" [3]. W XIV w. mieli w niej Tarnowscy prawdopodobnie tylko jakieś nadania [4]. Na początku XV w. graniczył Wrotków z Rawszycami i Zemborzycami [5]. Dużo wcześniej musiał być lokowany na prawie niemieckim, skoro w 1439 r. sołtys wrotkowski otrzymuje już tylko uzupełnienie uposażenia [6]. Zatrzymaliśmy się nieco dłużej nad najdawniejszemi wzmiankami o wsi, która istnieje do dzisiaj i nazwę swoją dalej zachowała jedynie dlatego, że tuż obok niej kiedyś leżała wieś Chłopie (76), obecnie całkowicie zaginiona. Najdawniejszy przekaz o tej wsi mamy z 1405 r. [7] Dowiadujemy sie mianowicie, że jest ona położona nad rzeką Bystrzycą, a z młyna trzecią część dochodów król Władysław darowuje Janowi z Dzierzkowic. W 1418 r. [8] młyn ten był zburzony, skoro młynarz Maciej miał go odbudowywać. Późniejsze wiadomości mamy z 1428 r. [9], kiedy to wspomniany już młynarz Maciej „in Chlopye" zjawił się w konsystorzu lubelskim. Tak z tych źródeł, jak i z Długoszowego

---

1 *Ossol. rkps nr. 60.*, f. 1 r., rok 1427. 2 Ibid. f. 2 r. 3 *L. Bn.* I, 199.
4 *Arch. Sang.* II, str. 60, rok 1383. 5 *Ziem. lub.* 20689, f. 227, rok 1437.
6 *Rg. lustr. lub. 1570 r.*, f. 31. 7 *Matr. R. P. Summ.* IV, Suppl. 447.
8 Ibid. 529. 9 *A. C. L.*, f. 18 v.

określenia [1], że jeden młyn królewski „in villa Chlopye" ma dawać brygidkom lubelskim 10 miar [2], możemy się dowiedzieć jedynie tyle, że Chłopie leżało nad Bystrzycą. Jeszcze i to, że była to wieś odrębna, skoro w XV w. „villa" ją nazywano. W XVI w. pamiętano ją jeszcze dobrze, jakkolwiek już i wówczas ona nie istniała, jeśli sołtys wrotkowski przy lustracji przedstawia dokument królewski z 1439 r. [3], określający jego uposażenie, między innemi, i 3 łany i jaz w górnej części sadzawki „in Chlopie". Gdyby była wówczas, w czasie lustracji 1570 r., istniała, to jako wieś królewska byłaby opisana, a przynajmniej wyżej wspomniane młyny królewskie. Skoro natomiast lustracja ta podaje [4], że do Wrotkowa (królewskiego) należy i młyn „na stawie, do którego Bystrzyca idzie", i że ten staw „nie jest rozłożysty, bo między górami, przeto wąski, alie długi", a przypomnimy sobie, że w 1405 r. Chłopie leżało nad Bystrzycą, miało w XV w. [5] sadzawkę, od której zaczynały się granice między Sulisławicami i Zemborzycami a Konopnicą, to musimy przyjąć, że ów staw wrotkowski „wąski alie długi" mógł być tylko tą sadzawką w Chłopiu z 1439 i 1459 r. Bo opierając się choćby na tem ostatniem źródle, zgodzić się musimy, że Chłopie leżało na północ od Sulisławic, tak jak te leżały na północ od Zemborzyc. Że leżało na lewym brzegu Bystrzycy i to naprzeciw Wrotkowa, dowodzą owe nadania w niem uposażenia sołtysowi wrotkowskiemu, położenie tej wsi na północ od Sulisławic, a przedewszystkiem istnienie w niem sadzawki, która leżała więc między Chłopiem i Wrotkowem, a po zniknięciu wsi w ciągu XV w., przypadła w całości do Wrotkowa. Potwierdza to jeszcze i opis Wrotkowa z XVII w., a w nim stawu „przez Kozaków przekopanego" i określenie, że staw z jazem sołtysa wrotkowskiego leżał „w Chłopiu alias w tymże Wrotkowie" [6]. Jednak mimo to ostatnie wyrażenie i wcześniejsze z połowy XV w. [7], nie możemy utożsamić obu tych wsi. Nie możemy przyjąć, że Chłopie to wcześniejsza nazwa Wrotkowa, bo Wrotków pojawia się wcześniej od Chłopia [8], w XV w. występują równocześnie i Wrotków i Chłopie [9]. Na

---

1 *L. Bn.* III, 304.

2 Określa to właściwie dokument Władysława Jagiełły, wystawiony w Krasnymstawie 1 kwietnia 1426 r. *Lustr. woj. lub. 1789 r.* w Arch. państ. w Lublinie, *rkps nr. 250,* f. 12.

3 *Rg. lustr. lub.* 1570 r., f. 31.

4 Ibid. f. 31—32.

5 Bibl. im. Łopacińskiego, *Rkps nr. 45* z 1459 r.

6 *Rg. lustr. lub. 1660 r.*, f. 89 (Arch. państ. Lublin, *rkps 247*).

7 W *Acta consistorii Lublinensis* w indeksie, sporządzonym już po ukończeniu wszystkich zapisek, a więc po 1450 r., ale w bardzo niedługim czasie, co wskazuje charakter pisma. 8 *Arch. Sang.* l. c.

9 W XV w. u Długosza w *Liber beneficiorum* I, 199. III, 304; w XVI w. *Rg. lustr. lub. 1570 r.*, f. 31.

początku XV w., kiedy Chłopie po raz pierwszy występuje, „villa” je w dokumentach określano. Jednak już w pierwszej połowie XV w. proces zanikania wsi Chłopie, jako osady, a łączenie się jej ról z rolami Wrotkowa było w pełnem stadjum, jeśli już wówczas wyraźnie zaznaczano, że księża zamku lubelskiego biorą dziesięcinę „in Chlopyen alias Wrotkow”, tak od młynarza, jak i od kmieci. Dlatego prawdopodobnie utożsamiano obie te wsi, że obie były królewszczyznami oraz, że po upadku Chłopia, role i wszystko, co stanowiło dawną wieś, przyłączono do Wrotkowa. Może na dokonanie tego procesu wpłynęła komasacja, może jakaś klęska żywiołowa [1], ale najpewniej emigracja ludności do rozrastającego się ciągle Lublina. Dowodem na to mogą być puste role w Wrotkowie w 1570 r. w ilości 15 półłanków, oraz w tej samej wsi w 1660 r. taki stan, że gdy przedtem bywało tu 7 łanów osiadłych, to podówczas tylko jeden półłanek, a zagrodników zamiast 11, tylko 2! Silniejszy gospodarczo Wrotków w takich warunkach utrzymał się, słabsze Chłopie przestało istnieć.

Pod koniec XVIII w. na wschód od Lublina była wieś Dębina (80) [2]. Wieś była duża, na początku XIX w. 31 dym liczyła [3]. Na mapie *Topograficznej* już tej osady nie widzimy. Wojny w pierwszej ćwierci XIX w. były może przyczyną jej zagłady, prawdopodobniej jednak wpływ Lublina. Dzisiaj na wschód od miejsca, gdzie wieś ta leżała, niewielkie skupienie domostw nosi nazwę Zadębia, możliwe, że pod wpływem zaginionej Dębiny.

Kleszczów (170) w XVI w. do parafji w Ostrowie należał i 2 łany w nim były w rękach szlacheckich [4]. Obecnie w pobliżu Ostrowa znachodzimy tylko jezioro kleszczowskie. Tutaj więc zaginioną osadę musimy umiejscowić, tem więcej, że miasto Ostrów miało „w polu kleszczowskiem 35 stajań” ziemi [5]. Nie mogło zaś miasto mieć ról zbyt odległych. Osada ta znikła zapewne pod wpływem rozwijającego się obok miasteczka, skoro nawet gospodarczo z niem była związana.

Oś (149) na początku XIX w. [6] leżała na północ od obecnej kolonji Dębiny (istniejącej od XVI w.). Liczyły wówczas obie te osady 16 dymów. Ostatni jednak jest to występ Osi. Wcześniej dosyć często w źródłach ją spotykamy. Od XVI do XVIII w. należała do parafji michowskiej [7]. W XVI w. zapisano jej nazwę jako „Oyssza”. Istniała ona i w XV w., bo w składzie dóbr Wojciecha Michowskiego z Rudna jest osada „Hoszy” [8], która napewno

---

1 Lustracja z 1570 r. wspomina o gwałtownych powodziach i zrywaniu grobli. Podobnie musiało być i wcześniej, skoro w 1418 r. oddano młyn w Chłopiu młynarzowi Maciejowi do odbudowania.

2 *Spis 1787*, str. 452. Lokalizacja według mapy Perthees'a.

3 Heldensfeld, sect. 195. 4 *Źr. dz.* XIV, 352. 5 *Rg. lustr. lub. 1570 r.*, f. 99.

6 Heldensfeld, sect. 170. 7 *Ks. pob.* 1563 r. *Źr. dz.* XV, 31a. *Vis. 1721*, p. 102.

8 *Ziem. lub.* 20695, f. 220, rok 1447.

jest naszą Osią. Znikła bez śladu, rozrosły się natomiast (napewno jej kosztem) obok leżące Dębiny.

Dotychczasowej [1] lokalizacji Skowieszyna, (64) zwanego w XIII w. Wietrzną górą [2], przeciwstawić musimy inną. Wieś tę miał Kazimierz Sprawiedliwy darować premonstratenskom zwierzynieckim [3], w niej założył miasto Kazimierz, później przez panujących odkupione od klasztoru [4]. Czy dlatego Kazimierz ma być dawnym Skowieszynem? Wiemy, co to znaczyło podówczas założyć na obszarze jednej osady drugą. Ponieważ kraj był słabo zaludniony, wsie miały olbrzymie terytorja, a nowa osada o całe kilometry od dawnej leżała, jakkolwiek „w niej" powstawała. Przykład tego widzieliśmy już wyżej w Rczyszynie—Majdanie (38). Podobnie być mogło i było napewno i tutaj. W drugiej połowie XV w. już Skowieszyna niema, skoro na miejscu wsi pole wielkie z folwarkiem królewskim [5] się rozciągało. Miejsce, gdzie leżał, podaje nam Długosz: [6] „fluvius Grodecz apud Skowiszyn consurgens iuxta Kazimierz decurrit et illic in Wislam exoneratur". Musimy więc Skowieszyna szukać gdzieś bliżej źródeł, aniżeli ujścia Grodarza. Druga nazwa (a prawdopodobnie wcześniejsza) tej osady „Wietrzna góra" każe nam na obszarze zaginionej wsi szukać jakiegoś wyniosłego punktu, może nawet najwyższego w całej okolicy. Miejsce takie leży na południowy wschód od Kazimierza, gdzie na mapie ujrzymy ⊣ 214. Jestto właśnie w połowie odległości między źródłem a ujściem Grodarza i zgadza się z naszem umiejscowieniem. W takim wypadku nie może być tą osadą Skowieszyn, leżący tuż obok Rąblowa (67), bo ten jeszcze na mapie *Topograficznej* (w 1839 r.) nie był uwidoczniony i nie istniał wcale nawet w połowie XIX w. *Słownik geograficzny* uważając tę właśnie osadę za zaginiony Skowieszyn [7], mylnie informuje, a także w sprzeczności stoi z lokalizacją, gdzieindziej w tem wydawnictwie umieszczoną. Mylna jest także i ostatnia lokalizacja z 1927 r., uważająca jeszcze inny Skowieszyn, dalej na północ leżący, za ów z XV w. [8] Jednak Kazimierz nie pozostał bez wpływu na Skowieszyn. Rozrost tego grodu spowodował zapewne upadek wsi, a z czasem włączenie jego ról do obszaru posiadłości miasta.

---

[1] *Słow. geogr.* III, 924—5, w miejscu obecnego miasta Kazimierza.

[2] *K. K. Kr.* I, 40 z 1254 r. [3] Ibid. l. c. [4] *L. Bn.* III, 59.

[5] *L. Bn.* III, 71 „in loco villae campus magnus cum praedis regio.

[6] *L. Bn.* III, 72. [7] *Słow. geogr.* III, 924—5.

[8] Prof. Stan. Arnold, *Terytorja plemiennne w ustroju administracyjnym Polski Piastowskiej*, Kraków, 1927. O naszym Skowieszynie wiemy, że był królewszczyzną, i że w XV w. był tu już tylko folwark, gdy wieś wcześniej znikła. Tymczasem ów drugi Skowieszyn (w gminie Puławy) nazywano także Sobieżycami (*L. Bn.* II, 563, III, 245. *Słow. geogr.* X, 713), był on w XV w. wsią zamieszkałą, a właścicielami jego byli wówczas Rawici (*L. Bn.* i *Ziem. lub.* 20689, f. 313). Nie można zatem żadną miarą zamieniać obu tych osad.

Koniec Jastkowej Dąbrowy (117), też Opatkami zwanej, opisuje dokładnie Długosz [1], i na podstawie tego opisu możemy ją dosyć ściśle umiejscowić. Była to wieś klasztoru sieciechowskiego, podobno przez Jaksę w XII w. podarowana [2]. Skoro opat, Jan Boturzyński (z Batorza?), sołectwo w tej wsi sprzedał Piotrowi Leścickiemu (Leśce leżą na północ od Jastkowa), ten po „sąsiedzku zagarniał znaczne obszary, a za jego przykładem poszli i inni sąsiedzi, i resztę wsi zajęli, i zajmować do dnia dzisiejszego nie przestali", pisze Długosz najpewniej na podstawie relacji otrzymanej z Sieciechowa. Podaje jacy to byli sąsiedzi: Jastków, Leśce i Piotrowice. Wieś kiedyś duża i ludna znikła zupełnie, i już w połowie XV w. nie istniała. Lokalizujemy ją w środku między wspomnianemi wsiami, skoro ich terytorja dotykały jej pól. Przyczyna zaginięcia jasna, i stanowi dla siebie specjalną grupę przyczyn zanikania osad.

Na mapie *Topograficznej* na południowy wschód od Chodla widzimy Loret (54). Podaje go i mapa Heldensfelda (1804 r.), także i w 1787 r. istniał [3]. U Heldensfelda nazwany jest „Rellet", co może być tylko przekręceniem lokalnem tej obcej (od Loreto) nazwy i zapisaniem jej przez obcokrajowca-topografa według relacji miejscowej ludności. Mieściła się tu kapliczka, koło której powstały budynki, jako koło miejsca odpustowego [4]. Prawdopodobnie później, za rosyjskich już tutaj rządów, zniesiono ten ośrodek kultu, a osada, w tem miejscu rozłożona, przestała istnieć, nie mając nie tylko widoków rozwoju, ale nawet podstawy bytowania. Możliwe, że w samym Chodlu, wśród jego mieszkańców, a najpewniej w archiwum właściwego klasztoru, czy zakonu, t. j. jezuickiego [5], znaleźlibyśmy albo jeszcze żywą tradycję tego osiedla, albo może nawet i jakoweś pisane źródła. Dzisiaj ani spisy urzędowe, ani mapy specjalne nie podają w tem miejscu żadnego domostwa mieszkalnego, ani innego budynku.

Lokalizację wsi Giszowic (118) zawdzięczamy mapie Heldensfelda [6]. Mapa *Topograficzna* już jej nie podaje, a według nowszych opracowań „wieś obecnie nie istnieje" [7]. Pierwszy raz stykamy się z niemi w 1423 r. [8] Później w drugiej połowie XV w., kiedy miały tu być właściwie dwie wsi o tej samej nazwie, w parafji garbowskiej, w jednej mieszkała liczna szlachta (zagrodowa) i niewielu kmieci, w drugiej sama tylko szlachta [9]. W 1531 r. płacą Giszowice podatek od 1 łanu (zapewne kmiecego) i 2 łanów szla-

---

[1] *L. Bn.* II, 542, ale przedewszystkiem III, 271. [2] *K. K. Kr.* I, 34.
[3] Heldensfeld, sect. 153, *Spis 1787*, str. 450.
[4] Mapa Heldensfelda podaje w nim 8 dymów.
[5] Wacław Świątkowski, *Lubelskie*. Warszawa 1928, str. 42. [6] Sect. 172.
[7] *Słow. geogr.* XV, 502. [8] *Ziem. lub.* 20687, f. 27. [9] *L. Bn.* II, 542.

checkich [1], ale nie ma już mowy o 2 wsiach, ale tylko o jednej. Występuje ona dalej w XVI, XVII i XVIII w. [2] Na początku XIX w. [3] jest niewielką tylko osadą, bo o 8 dymach. Dlaczego malała, a wreszcie zupełnie znikła? Prawdopodobnie stosunki społeczne to zrobiły. Szlachta drobna, zachowując swoją odrębność, wymierała, od XVIII w. już do innych niż rolnictwo brała się zajęć, opuszczała też tego rodzaju wsi, jak Giszowice, wyprzedając swoje role. Ponieważ zaś bardzo blisko Giszowic leżą wsi Tomaszowice (na wschód) i Moszna (na zachód), przeto role giszowickie mogli wykupić sąsiedzi i obrabiać z swoich starych sadyb, bez potrzeby przenoszenia się do nowych domów.

Przypadkowo tylko udaje się umiejscowić Osierdów (113). Notatka z XV w. [4], podająca, że „Oschardow" leżał w parafji łęczniańskiej, nic nam jeszcze nie mówi. W tejże parafji pod koniec XVII w. był folwark szlachecki Osierdów, mieszkało w nim wówczas 6 osób szlacheckiego pochodzenia [5]. Dopiero niepozorna wzwianka z połowy XV w., „że Wieprz od Kijan do Wiłaniowa i Ossyardow" jest linją graniczną między jakiemiś majątkami [6], pozwala nam umiejscowić Osierdów przedewszystkiem nad Wieprzem, a potem w najbliższem sąsiedztwie Witaniowa, zapewne na przeciwnym brzegu, skoro obiema temi osadami oznaczano odległość od Kijan (te leżą w widłach Wieprza i Bystrzycy). Prawdopodobnie osada ta została zamieniona na folwark (w XVII w.), by wnet zaginąć zupełnie, skoro mimo rozlicznych wizytacyj kościelnych, spisu ludności w XVIII w., oraz map, nie słyszymy już później o niej zupełnie.

Nie wiele trudu mamy z lokalizacją Opatkowic (98). Wieś ta w połowie XIV w. otrzymała, jako posiadłość klasztoru benedyktynów z Łysej Góry, prawo niemieckie [7]. Z opisu granic Biskupic [8] z 1446 r. wynika, że leżała nieco na południe od Łysołajów, a jeśli dodamy od tego jeszcze określenie Długosza „nad Wieprzem" [9], dochodzimy do pewności, że znajdowała się między Łysołajami a Siostrzytowem, nad Wieprzem. Powód i czas jej zniknięcia znany: klasztor sprzedał ją w 1400 r., jako „niedogodnie położoną", za 100 grzywien właścicielom Siostrzytowa [10]. Skoro

---

[1] *Źr. dz.* XIV, 361. [2] *Ziem. lub.* 20850, f. 229. *Vis. 1611*, f. 544. *Źr. dz.* XV, 19a. *Vis. 1748*, f. 60 v. *Spis 1787*, str. 544.

[3] Heldensfeld l. c. [4] *L. Bn.* II, 549. [5] *Źr. dz.* XV, 27a.

[6] *Ziem. Lub.* 20690, f. 84, rok 1451. Daje to miarę, ileśmy stracili cennego materjału z wywiezieniem do Rosji ksiąg ziemskich i grodzich lubelskich, skoro ułomki z nich wybrane tak ważne dają przekazy. Zaznaczam „dopiero", bo dostęp do wypisków ks. Kozickiego uzyskałem dużo później, po poznaniu się z *L. Bn.*, oraz *Źr. dz.*

[7] *K. D. P.* III, 231, rok 1351. [8] *K. Mp.* IV, 1482.

[9] *L. Bn.* III, 245—6. [10] *L. Bn.* II, 550.

w 1446 r. jeszcze istniała, wobec tego w kilka lat po tej dacie musiało się tutaj stać to, co Długosz dalej opisuje: że z wszystkich jej pól właściciele zrobili folwark i nie pozostał nawet ślad, gdzie leżała. Stało się to napewno na tle dążenia do gospodarstwa folwarcznego. Zrozumiałe jest tutaj właśnie nad Wieprzem, w czasie kiedy otwierała się droga dla polskiego zboża do Bałtyku, skasowanie wsi jako osady, jeśli pola jej mogła obrabiać ludność sąsiedniego Siostrzytowa.

Klasztor sieciechowski prócz Jastkowej Dąbrowy stracił i za Wieprzem pewne osady. Jedną z nich Nadrybie (104) odbudował (o czem już wspomniano), druga Uściwierz (105) zaginęła całkowicie. I ta osada należała do kompleksu, darowanego przez Jaksę[1]. W XV w. jednak już nie istnieje. Długosz nas objaśnia, że „całkowicie zaginęła, i pozostało tylko jezioro (Osthfysz)" [2]. Ponieważ ośrodkiem tych majętności była Starawieś—Łęczna (107) nad Świnką, wsi, do tego klucza należące, leżały względem tej metropolji, o ile warunki na to pozwalały, w dogodnych i komunikacyjnie dostępnych okolicach. Tak n. p. Nadrybie leżało i leży na południowym brzegu jeziora tej samej nazwy. Dlatego i Uściwierz analogicznie umieścimy na południowym brzegu jeziora tejże nazwy.

Równocześnie z Rczyszynem—Majdanem (38) założył klasztor koprzywnicki wieś Rudnik (na północny wschód od Majdanu). W 1469 r. powstał spór między sołectwem w Rczyszynie—Majdanie a opactwem koprzywnickim: sołtys rościł sobie pretensje do połowy sołectwa na Niwkach (37) z tej przyczyny, że po pierwsze Rudnik założony został na obszarze, zastrzeżonym w przywileju dla Rczyszyna, a powtóre opat miał (napewno według ustnej uprzedniej umowy) jedynie 3 łany wybrać celem wydobywania rudy, a tymczasem spędził kmieci z 4 łanów [3]. Gdybyśmy tą wiadomością jedynie się posługiwali, moglibyśmy snadnie mniemać, że Niwki, to tylko nazwa sołectwa w Rudniku. Tymczasem inne źródło [4] powiada, że była to osada odrębna, założona świeżo przez ten sam klasztor. Niewiele więc naogół o niej wiemy i prawie, że domyślać się musimy, gdzie leżała. Umiejscawiamy ją na północny wschód od Rczyszyna, gdzieś bardzo blisko Rudnika. Możliwe, że spór, jaki powstał w chwili zakładania tej osady, zakończył się tragicznie dla niej samej: przestała istnieć, z tem samem znikł powód, dla którego zapisano jej istnienie w *Księgach ziemskich*, skoro później już ani o niej, ani o tym sporze nie słyszymy.

---

[1] *K. K. Kr.* I, 34. [2] Długosz, *Hist. Pol.* I, 13. *L. Bn.* III, 270—1.

[3] *Ziem. lub.* 20694, f. 103, rok 1469, gdzie występuje „advocatissa de Riczyssin", zapewne wdowa po sołtysie.

[4] *L. Bn.* III, 386.

Nielada trudność staje przed nami przy umiejscowianiu Rudki (66). Opieramy się na wyrażeniu, użytem w źródle, że: Bochotnica „cum duabus villulis ad ipsam pertinentibus, sicuti Wierzchoniow et Rudka”, w 1330 r. otrzymuje prawo niemieckie [1]. Jeśli była częścią Bochotnicy [2], która leży u ujścia Bystrej), a miała na swoim obszarze jakieś podeschnięte bagna, dające rudę, nie mogła leżeć wysoko nad doliną Bystrej czy Wisły. W dolinie samej Wisły nie możemy jej umieścić, gdyż nigdzie wzdłuż tej rzeki nie widzimy osad o podobnym źródłosłowie. Pozostaje jedynie dolina Bystrej. Dlatego umieściliśmy ją między Bochotnicą a Wierzchoniowem, ponieważ w tem miejscu dolina rzeki jest dosyć szeroka i zabagniona dostatecznie jeszcze dzisiaj dla uzasadnienia nazwy osady, niegdyś tutaj leżącej, tem więcej, że i Wierzchoniów leżał wówczas na obszarze tejże Bochotnicy. Zaginęła Rudka zapewne z wybraniem rudy. Byłaby to więc osada, ściśle gospodarczo z danem miejscem związana, a po wyeksploatowaniu zniesiona.

Na południe od Baranowa rozciągał się dawniej olbrzymi las, który po prostu lasem, „gozdem” nazywano. Wskazują na to nazwy osad: Zagoździe, w dolnym biegu rzeki Mieniny położone, oraz Gozd (146), na południe od Baranowa na początku XIX w. leżący [3]. Nie widzimy tej osady ani wcześniej, ani też później. Było to zapewne osiedle, o charakterze lasowo-gospodarczym, do pobliskiego Żyrzyna ciążące (Guzd Waldhütten mit Żirzin), a zaginione z powodu postępu karczowania tych dużych lasów i przejścia do gospodarki rolnej.

Gościniec (169) w parafji Ostrów zjawia się pod koniec XVIII w. [4] Na początku XIX stulecia ma 4 dymy [5], około 1839 r. już jest tylko jako młyn na mapie *Topograficznej* widoczny. W XV w., według Długosza, na południe od Parczowa rozciągał się olbrymi las „Goszdrzycza” [6]. Ponieważ obecnie rzeczka, na południe od Buradowa (172), z prawej strony do Tyśmienicy wpadającą, nosi nazwę Guźnicy (od gozdu!), przyjąć możemy, że i nazwa Gościniec od tego samego źródlosłowu się wywodzi. Że w XVIII w. była to osada, nie ulega wątpliwości. Bardzo szybko jednak ginęła, skoro w 1804 r. mając 4 dymy, w 30 lat później spada do jednego zabudowania (młyna), by z czasem zniknąć zupełnie. Prawdopodobnie nie opłacało się utrzymywanie młyna w tem miejscu, może po zniknięciu tego olbrzymiego lasu dawał się mu odczuwać brak wody, uległ więc likwidacji.

Dwie następne osady najpewniej z tych samych powodów, co i Gościniec,

---

[1] *K. Mp.* II, 602, rok 1330.

[2] Fr. Bujak, *Studja nad osadnictwem Małopolski*, Rozpr. Ak. Um., Kraków 1905, str. 291, 295, [3] Heldensfeld, sect. 170. [4] *Spis 1787*, str. 437.

[5] Heldensfeld, sect. 232. [6] Długosz, *Hist. Pol.* I, 13.

zniknęły. Osady to były drobne, może tylko jedno-dymowe. Pływak (143) był na początku XIX w.[1] młynem pływającym na Wieprzu niedaleko Woli Baranowskiej (144). Zajak (142) takimże młynem na tej samej rzece na początku XVII w.[2] Obu tych młynów obecnie niema, niema też żadnych osad nad brzegiem Wieprza takich, które mogłyby mieć jakąś łączność z nimi.

Nie wiele wiemy o Grabianowicach (114). Po raz pierwszy pojawiają się one w źródłach nam dostępnych w 1443 r.[3] Długosz podaje jedynie nazwę „Grabyeyanowicze", jako wieś w parafji Bystrzyca[4] Widzimy je jeszcze w XVI, XVII i na początku XVIII w.[5] Miejsce, gdzie leżały, odtwarzamy w ten sposób, że analizujemy na mapie specjalnej obszar, jaki zajmowała dawna parafja bystrzycka, oraz szukamy jakiegoś bodaj śladu, wskazującego na jakiekolwiek dawne osadnictwo na tym obszarze. Ponieważ każda z obecnie tu leżących wsi rozłożyła się możliwie blisko doliny Bystrzycy, wyzyskując erozyjne wcięcia w brzegi tej doliny, nie przypuszczamy, by Grabianowice mogły od tej niemal zasady odstąpić. Takie wgłębienie w prawy brzeg doliny rzecznej niezamieszkałe, a nawet lasem pokryte, widzimy na południe od wsi Bystrzycy. Ponieważ ponadto tutaj, mimo że jest to teren zalesiony, schodzą się drogi, a normalnie w takich miejscach krzyżowania się dróg lasy ulegają karczunkowi pod powstającą w dogodnem położeniu komunikacyjnem osadę, mamy prawo twierdzić, że schodzące się drogi to jest właśnie ów szukany ślad dawnej osady. Bo przecież częściej drogi schodzą się w jakiejś osadzie, niż osady powstają na skrzyżowaniu dróg. Teren, jak to wspomniano, był odpowiedni: bliskość rzeki i niewielki jar boczny. Śladem dawnej osady mogą być i dwie karczmy, w tem miejscu na karcie uwidocznione, prawdopodobnie przetrwałe z minionych wieków. Nasuwa się ponadto przypuszczenie, że były w tej okolicy dwie wsi o nazwach patronimicznych: na lewym brzegu Bystrzycy Sobianowice, a naprzeciw nich, na prawym brzegu, nasze Grabianowice. Ten ostatni argument mniej ważki, ale prawdopodobny. Przyczyna zaginięcia tej osady niejasna, i nie da się nawet domyśleć. Może i tu sięgnął wpływ Lublina?

Mało też wiemy o samej osadzie Ostre Błoto (128), a jeszcze mniej o powodach jej zaginięcia. Wprawdzie utożsamiono ją z istniejącem dzisiaj Zabłociem (125)[6], ale to się nam mało prawdopodobnem wydaje. U Długosza

---

1 Heldensfeld sect. 169 Schiffmühle mit Wola Baranowska.

2 *Ziem. lub.* 20745, f. 463, rok 1609, Jagiełka alias Zajak. Ponieważ należał do kompleksu dóbr, złożonego z Bałutowa, Skoków i Niecieczy, w tem, a nie innem lokalizujemy go miejscu.

3 *Ossol. rkps. 60.*, f. 77. 4 *L. Bn.* II, 576.

5 *Źr. dz.* XIV, 349; XV, 12a. *Vis. 1611*, f. 541 r. *Vis. 1721*, p. 121.

6 Ks. Gacki, *Klasztor św. Krzyża*, str. 293.

obie te osady oddzielnie występują, jakkolwiek w tej samej parafji [1]. Ponieważ jednak Ostre Błoto było w XV w. nową osadą, płacącą dziesięcinę biskupowi krakowskiemu, nie możemy jej utożsamiać z dawniej powstałem Zabłociem. W XVI w. Ostre Błoto już w źródłach nie występuje. Najpewniej zaginęło, nie możemy tylko dociec, dlaczego.

VI.

Pozostają nam jeszcze te miejscowości, o których wiemy, że istniały, wiemy nawet, koło których większych osad, ale tylko w przybliżeniu moglibyśmy powiedzieć, gdzie się znajdowały. Przejdziemy je w porządku alfabetycznym, podając jako bliższe określenie parafję, ewentualnie sąsiedztwo osad, wśród których występują, a w przypiskach daty źródłowe.

Bieliny, parafja wąwolnica, istniały w XV w. [2], prawdopodobnie gdzieś w dolinie Bystrej. Bobrowniki, parafja Łańcuchów, leżały w XV w. [3] najpewniej w zabagnionych lasach na wschód od swej parafji, w okolicy, gdzie bobry mogły dogodnie swoje żeremia budować. Bozankowe (6) od końca XVI prawie do połowy XVIII w. istniały w parafji Łęczna [4]. Bracienin w XV w. w parafji Jaroszyn (Jaroszyn leży na lewym brzegu Wisły, na południe od Gołębia; z parafjalnej ongiś wsi obecnie tylko folwark pozostał) [5]; mógł leżeć tak na lewym, jak i na prawym brzegu Wisły. Długosz podaje niedokończony opis tej miejscowości, zaznaczając, że już wówczas była zniszczona [6]. Prawdopodobnie leżała w okolicy Puław. Brulyow(s) był to w XV w. dwór czy też folwark [7] w okolicy Michowa (148) i Osi (149). Budziska w parafji Żyrzyn występują w XVIII w. już jako „demolita cum praediis suis" [8].

Czelustka w parafji Kłodnica koło Chodla [9], możliwe, że pozostaje w jakimś związku z występującym w 1438 r. Maciejem Czelustką [10].

W parafji Borów u ujścia Sanny w XVII w. były Gąsiory [11]. W XVI w. w parafji Ostrów nad Tyśmienicą widzimy Gościeradówkę [12], oraz Górkę [13]; w parafji Rudno koło Michowa (148) była Góra [14]. W XVIII w. w parafji Opole była Grabianka [15]. W parafji Gołąb (139) w XVI w. pojawiają się

---

1 *L. Bn.* II, 572, 573.

2 *L. Bn.* II, 570, III, 256. 3 Ibid. II, 547. 4 *Vis. 1611*, f, 539, *Vis. 1721*, p. 167.

5 *L. Bn.* II, 563. 6 Ibid. III, 245. 7 *Ziem. lub.* 20695, f. 220, rok 1471.

8 *Vis. 1748*, f. 27 r. 9 *L. Bn.* II, 547. 10 *Ziem. lub.* 20689, f. 283.

11 *Żr. dz.* XV, 8a. 12 *Ks. pob.* 1564 r. 13 *Żr. dz.* XIV, 351.

14 *Ks. pob.* 1563 r. 15 *Vis. 1748*, parafja Opole.

Gronki, nikną powoli pod koniec XVII w.[1] W tej samej parafji w XVII w. istniał folwark Hiszpanja[2].

Jasice, „sors in terra Sandomiriensi districtu Urzandoviensi", a więc gdzieś koło Urzędowa[3], występuje raz tylko na początku XVI w.

Lasków w parafji Ostrów pojawia się w XVI w.[4] W XVIII w. występują Majdan w parafji Gościeradów nad Tuczyną[5] oraz Majdan Stary lubartowski w parafji Lubartów (159)[6]. W XVI w. w parafji Wąwolnica widzimy Niesowice[7].

W XV w. w okolicy Kocka Opatki jakieś istniały, bo w 1447 r.[8] wymienione są one między Górką a Tchórzewem, płacącemi dziesięcinę kościołowi w Kocku. Obie wspomniane, do dziś istniejące wsi leżą na wschód od Kocka. Orlicz w XV w. leżał nad rzeczką Czerwonką[9], płynącą równolegle do dolnego biegu Mieniny. Ostrówek w parafji Parczow zjawia się w XVI w., ale już później nie występuje[10].

Pępów w parafji Końskowola (137) istniał zapewne już pod koniec XVI w., niknie z końcem XVIII w.[11] W parafji Chodel w XVIII w. istniały Piaski[12]. Pistówka w parafji Michów (148) występuje tylko w XVI w.[13], Połtancze (s) w parafji Kraśnik tylko w XVIII w.[14]

Rasow w parafji Lubartów (159) mógł istnieć tylko w XVII w.[15] Rogalice w partji Łańcuchów istniały w XV i XVI w.[16]

Sanna nad rzeczką tej samej nazwy zjawia się w XVI w.[17] Sewłod istniał w XII w. w okolicy Łęcznej — mniszej = Starejwsi (107)[18].

Siestrula w XV w. występuje, prawdopodobnie na zachód od Kurowa. W 1485 r.[19] Piotr Koniński posiadał Witowice, Opokę, Crzechow (= Chrząchów), Crzechowek (= Chrząchówek), Szyestrula, Czechow, Szydowskie i dom z portykiem w Lublinie. W 1541 r. Barbara, wdowa po Mikołaju Pileckim, kasztelanie lwowskim, zapisuje swoje dobra Jędrzejowi Tenczyńskiemu, kasztelanowi połanieckiemu, mianowicie: Witowice, Pożóg, Chrzochow, Chrzochowek, Opoka, Siedlec, Syestrzula[20]. Ponieważ wszystkie (z wyjątkiem ostatniej) leżą na zachód od Kurowa, możemy przyjąć, że i ta ostatnia w pobliżu tamtych, a niedaleko Kurowa leżała.

---

1 *Vis. 1598*, f. 301. *Vis. 1611*, f. 545. Według *Słow. geogr.* II, 849 „Gromki, Gromkowa Wola" w 1664 r. miała 22 dymy, w 1673 r. tylko 2.

2 *Źr. dz.* XV, 20a. 3 *Źr. dz.* XV, 461 z 1508 r. 4 *Ks. pob.* 1564 r.

5 *Spis 1787*. str. 441. 6 Ibid. str. 439. 7 *Ks. pob.* f. 564 r. 8 *K. Mp.* IV, 1488.

9 *Ziem. lub.* 20691, f. 210 rok 1458. 10 *Ks. pob.* 1563 r.

11 *Vis. 1611*, f. 546 r. już go wymienia, musiał więc w końcu XVI w. istnieć. Dalej *Vis 1748*, f. 31 v. *Spis 1787*, str. 446. 12 *Spis 1787*, str. 450. 13 *Ks. pob.* 1563 r.

14 *Spis 1787* str. 441. 15 *Źr. dz.* XV, 27a. 16 *L. Bn.* II, 547. *Źr. dz.* XIV, 352.

17 *Ks. pob.* 1563 r. 18 *K. K. Kr.* I, 34. 19 *Ziem. lub.* 20695, f. 419.

20 *Ziem. lub.* 20704, f. 152.

Sokołów leżał w XVI w. w parafji Wąwolnica[1]. Ujście osada widnieje w XVIII w. w parafji Lubartów (159)[2].

Wilkowice prof. Wł. Semkowicz[3] umieszcza w okolicy Strzyżowic i Bystrzycy nad rzeką Bystrzycą na podstawie zapiski sądowej z 1390 r.[4] Wiry, niewiadomo, do których Czemiernik w XV w. należały, ponieważ jedynie Długosz o nich mówi[5]. Wola pojawia się w parafji Garbów w XVII w.[6], inna Wola w XVI w. w parafji Łęczna[7]. W XV Iw. występują trzy Wole, o których jedno tylko wspomina źródło[8]: Chodorowska w parafji Kamionka, Imlochowska alias Piotrowa w parafji Białka (Młyńska 155), oraz Lipcowa w parafji Końskowola (137). Wola Lasocina w parafji Potok istniała w XV w.[9] gdzieś niedaleko na wschód od Stawków (8). Wolę Niemłusowską widzimy w parafji Ostrów w XVII w.[10], Skrzyńską (od Skrzynic 87) w parafji Czerniejów w XVIII w.[11] Sobkową w parafji Lubartów (159) w XVI w.[12] Wola Tomczyńska[13] w parafji Końskowola (137) w XVI w. napewno związana była z osobą nowego właściciela tego klucza, jak to już przy Siestrzuli wyżej omówiono. Wola Wiska w parafji Łuck[14] i Żabia w parafji Batorz[15] z XVI, Wólka Judaszowska w parafji Rybitwy[16] i Wólka Niezabitowska w parafji Wąwolnica[17] z XVII w. napewno pochodziły. W XV w. w parafji Kurów istniał Wyszenyc (s), być może, że tylko folwark[18].

Zabuniec w parafji Parczów występuje w XVI w.[19] Zagrody Janowskie w parafji Biała[20] pojawiają się dopiero w XIX w., skoro w 1827 r. miały 7 dymów, a później podobno z Janowem się złączyły. Zatworzec w parafji Kiełczewice leżał w XVI w.[21] nad Bystrzycą na wschód od Wilkołaza (31)[22].

---

1 *Ks. pob.* 1564 r. 2 *Spis 1787*, str. 435.

3 *Ród Awdańców*, str. 182. 4 Ulanowski, *Liber ind.* nr. 8422.

5 *L. Bn.* II, 550. III, 244; w XV w. jedne i drugie Czemierniki były wsiami parafjalnemi. Długosz je za jedną osadę uważał i wsi, do obu parafji należące, w jednej rubryce umieścił. 6 *Źr. dz.* XV, 18a. 7 *Źr. dz.* XIV, 352. 8 *Ks. pob.* 1563 r.

9 *Rkps. L. Bn.* II, f. 163 v. 10 *Źr. dz.* XV, 35a. 11 *Spis 1787*, str. 350.

12 *Ks. pob.* 1563 r. 13 Ibid. 14 *Ks. pob.* 1564 r. 15 *Vis. 1592*, f. 465.

16 *Źr. dz.* XV, 43a. 17 *Vis, 1611*, f. 547. *Źr. dz.* XV, 45a.

18 *Rkps. L. Bn.* II, f. 160 v. na wklejonym skrawku, ale ręką Długosza.

19 *Vis. 1611*, f. 542 v. 20 *Słow. geogr.* XIV, 276. 21 *Ks. pob.* 1564 r.

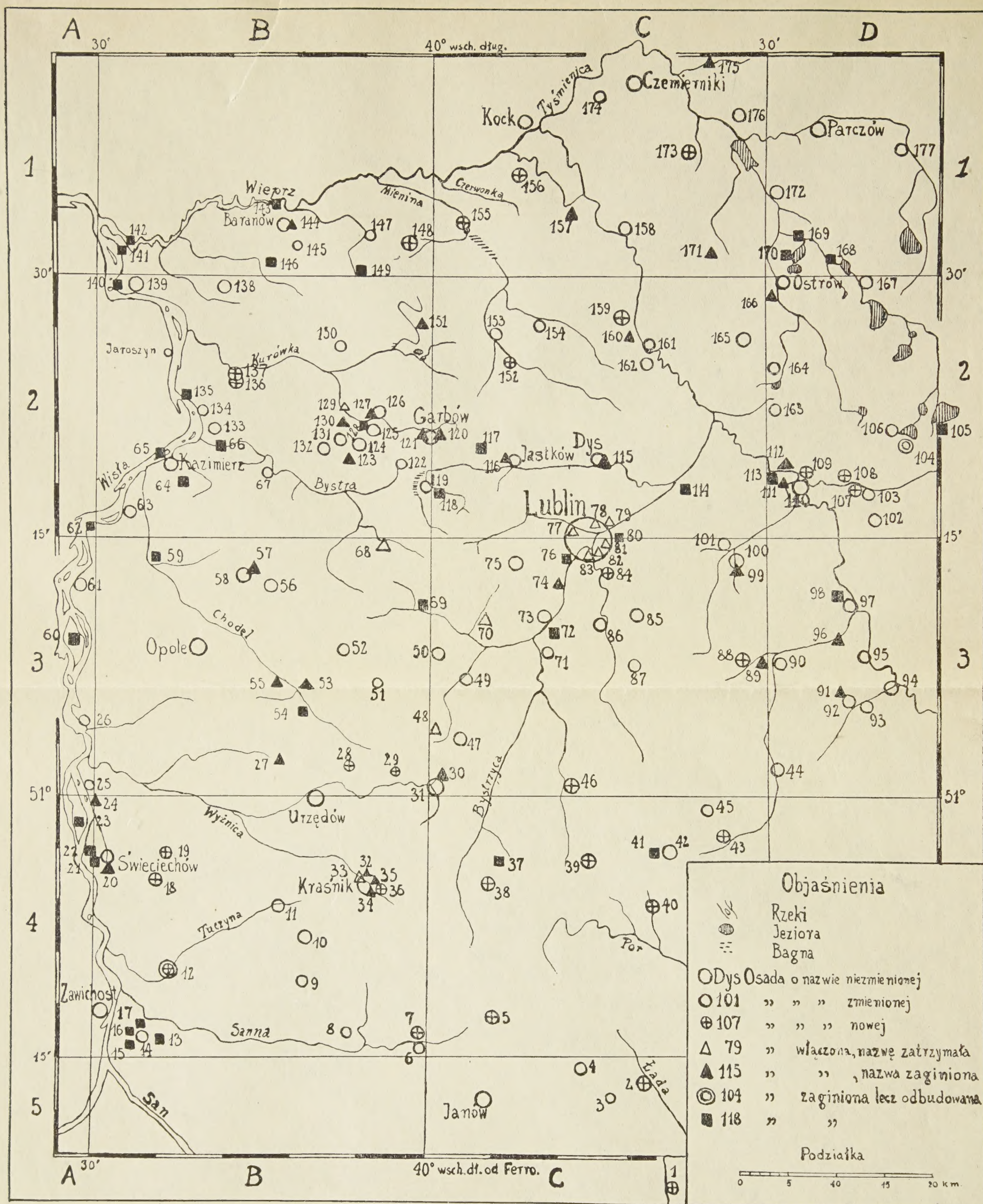
22 Szkicu powyższego nie mogłem rozszerzyć do rozmiarów obszerniejszej i gruntowniejszej rozprawy choćby z tego powodu, że zamierzam dalej kontynuować swoje studja nad *krajobrazem dawnej ziemi lubelskiej w rozwoju historycznym* i w pracy tej, odpowiednio przerobionej i do opublikowania dostosowanej, omówić także i zaginione osady w Lubelskiem, akcentując silniej ich zależność od podłoża, klimatu, hydrografji, człowieka. Dlatego wszelkie rzeczowe uwagi życzliwej krytyki będą dla mnie materjałem do dalszych studjów nad tem zagadnieniem.

SPIS MIEJSCOWOŚCI, OMÓWIONYCH I UMIESZCZONYCH NA MAPIE.

1. Karolówka C. 5.
2. Goraj C. 5.
3. Dzwola C. 5.
4. Branew C. 5.
5. Antolin C. 4.
6. Słupie B. 4.
7. Dąbie B. 4.
8. Stawki B. 4.
9. Węglin B. 4.
10. Trzydnik B. 4.
11. Liśnik B. 4.
12. Mniszek B. 4.
13. Ochodza B. 4.
14. Chwałowice B. 4.
15. Wólka B. 4.
16. Komorzyn B. 4.
17. Pstrągi B. 4.
18. Sucha Wólka B. 4.
19. Grabówka B. 4.
20. Dobieszów B. 4.
21. Wola Świeciechowska A. B. 4.
22. Świątniki A. B. 4.
23. Wólka Grądowa A. 4.
24. Szczepanów A. B. 4.
25. Bassonia A. 3.
26. Łopoczno A. 3.
27. Wólka Wierzbicka B. 3.
28. Leszczyna B. 3.
29. Ewunin B. 3.
30. Wola Wilkołaska C. 3.
31. Wilkołaz C. 3.
32. Piaseczna Wola B. 4.
33. Piaski B. 4.
34. Grambinica B. 4.
35. Chuda Strona B. 4.
36. Pasieka B. 4.
37. Niwki C. 4.
38. Majdan C. 4.
39. Stara Wieś (Piczkowice) C. 4.
40. Dragany C. 4.
41. Krynki C. 4.
42. Giełczew C. 4.
43. Sobieska Wola C. 4.
44. Rybczewice D. 3.
45. Borzęcinek C. 4.
46. Bychawa C. 3.
47. Sobieszczany C. 3.
48. Kozubizna C. 3.
49. Niedrzwica C. 3.
50. Czołna C. 3.
51. Skrzyniec B 3.
52. Książ B. 3.
53. Wola Jeżowska B. 3.
54. Loret B. 3.
55. Mścisław B. 3.
56. Kraczewice B. 3.
57. Wola Kowalska B. 3.
58. Kowala B. 3.
59. Borek B. 3.
60. Goszcza A. 3.
61. Jarentowice A. 3.
62. Czupel A. 2.
63. Zastów B. 2.
64. Skowieszyn B. 2.
65. Krępa B. 2.
66. Rudka B. 2.
67. Rąblów B. 2.
68. Bętki B. 3.
69. Bzieniec B. 3.
70. Boloszów C. 3.
71. Prawiedniki C. 3.
72. Rawszyce C. 3.
73. Zemborzyce C. 3.
74. Sulisławice C. 3.
75. Konopnica C. 3.
76. Chłopie C. 3.
77. Wieniawa C. 2.
78. Czwartek C. 2.
79. Ponigwoda C. 2.
80. Dębina C. 2. 3.
81. Tatary C. 3.
82. Bronowice C. 3.
83. Piaski C. 3.
84. Dziesiąta C. 3.
85. Wilczopole C. 3.
86. Ćmiłów C. 3.
87. Skrzynice C. 3.
88. Wola Piasecka C. 3.
89. Pogorzały Staw C. 3.
90. Giełczew D. 3.
91. Wola Fajsławska D. 3.
92. Fajsławice D. 3.

93. Wola Idzikowska D. 3.
94. Oleśniki D. 3.
95. Czemierniki D. 3.
96. Biskupice D. 3.
97. Siostrzytów D. 3.
98. Opatkowice D. 3.
99. Wola Mełgiewska. C. 3.
100. Mełgiew C. 3.
101. Trzeszkowice C. 3.
102. Szpica D. 2.
103. Brzeziny D. 2.
104. Nadrybie D. 2.
105. Uściwierz D. 2.
106. Kaniowola D. 2.
107. Stara Wieś koło Puchaczowa D. 2.
108. Turowola D. 2.
109. Stara Wieś koło Łęczny D. 2.
110. Łęczna D. 2.
111. Wola Trębaczowska D. 2.
112. Kierz D. 2.
113. Osierdów C. D. 2.
114. Grabianowice C. 2.
115. Dłotlice C. 2.
116. Prandocin C. 2.
117. Jastkowa Dąbrowa C. 2.
118. Giszowice C. 2.
119. Moszna B. 2.
120. Węgielszów C. 2.
121. Księżyce B. 2.
122. Czesławice B. 2.
123. Dzewcza góra B. 2.
124. Bronice B. 2.
125. Zabłocie B. 2.
126. Markuszów B. 2.
127. Ostaszów B. 2.
128. Ostre Błoto B. 2.
129. Oleksów B. 2.
130. Wola Płońska B. 2.
131. Buchałowice B. 2.
132. Łopatki B. 2.
133. Zbędowice B. 2.
134. Parchatka B. 2.
135. Jaworzec B. 2.
136. Starawieś B. 2.
137. Końskowola B. 2.
138. Bałtów B. 2.
139. Gołąb B. 2.
140. Płoszczyzny B. 2.
141. Kudłów B. 1.
142. Zajak B. 1.
143. Pływak B. 1.
144. Wola Baranowska B. 1.
145. Czołna B. 1.
146. Gozd B. 1.
147. Łukawica B. 1.
148. Michów B. 1.
149. Oś B. 1.
150. Barłogi B. 2.
151. Zabuzie B. 2.
152. Biadaczka C. 2.
153. Samoklęski C. 2.
154. Kozłówka C. 2.
155. Młyniska C. 1.
156. Wólka Rozwadowska C. 1.
157. Zagrody Serockie C. 1.
158. Leszkowice C. 1.
159. Lubartów C. 2.
160. Wola Łucka C. 2.
161. Syrniki C. 2.
162. Baranówka C. 2.
163. Zezulin D. 2.
164. Rozkopaczów D. 2.
165. Brzostówka C. 2.
166. Wola (Kolechowska) D. 2.
167. Drozdówka D. 2.
168. Królik D. 1.
169. Gościniec D. 1.
170. Kleszczów D. 1.
171. Wola Brzeźnicka C. 1.
172. Buradów D. 1.
173. Wierzchowiny C. 1.
174. Bełcząc C 1.
175. Wola Świrska C. 1.
176. Zminne C. 1.
177. Bednarzówka D. 1.

A 30' B 40° wsch. dług. C 30' D

Stefan Wojciechowski

ZAGINIONE OSADY W LUBELSKIEM